

ROLANDAS KREGŽDYS
Lietuvių kalbos institutas

Mokslinių tyrimų kryptys: lyginamoji baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų gramatika, etimologija; leksikografija, leksikologija.

KRISTIJONO DONELAIČIO VEIKALŲ SKOLINTINĖ LESIKA: POLONIZMAI

Lexical borrowings in the works
by Kristijonas Donelaitis: Polonisms

ANOTACIJA

Straipsnyje aptariamos lenkybės, pavartotos Kristijono Donelaičio poetiniuose veikaluose (poemoje *Metai*; ankstyvajame poemos *Metai* fragmente „Pričkaus pasaka apie lietuvišką svodbę“; 6 pasakėčiose: „Aužuols gyropelnys“, „Lapės ir gandro česnis“, „Pasaka apie šūdvalį“, „Rudikis jomarkininks“, „Šuo didgalvis“, „Vilks provininks“) bei pirmajame laike, rašytame lietuvių kalbe. Iš viso rašinyje aptariami 59 polonizmai ir 24 jų morfofonetiniai alternantai, antriniai vediniai.

Be lenkybių kilmės aprašo (jei jos nėra slaviškos kilmės), straipsnyje taip pat apžvelgiami polonizmų klasifikavimo sistemos kriterijai, etimologinio aprašo pateikimo principai.

ANNOTATION

The article deals with the etymology and developmental peculiarities of the Polonisms (59) and their morpho-phonetic alternatives and secondary derivatives (24), which are used in the poetic works (poem *The Seasons* [Lithuanian: *Metai*], an early fragment of *The Seasons* – “Pričkus’ Tale about a Lithuanian Wedding” [Lithuanian: „Pričkaus pasaka apie lietuvišką svodbę“] and six fables The “Braggart Oak” [Lithuanian: „Aužuols gyropelnys“], “The Fox’s and the Stork’s Feast” [Lithuanian: „Lapės ir gandro česnis“], “Fable of the Dung Beetle” [Lithuanian: „Pasaka apie šūdvalį“], “The Dog at the Fair” [Lithuanian: „Rudikis jomarkininks“], “The Clever Dog”

ESMINIAI ŽODŽIAI: leksiniai skoliniai, polonizmai, semipolonizmai, Kristijono Donelaičio veikalai.

KEYWORDS: lexical borrowings, Polonisms, Semipolonisms, works by Kristijonas Donelaitis.

[Lithuanian: „Šuo didgalvis“], “The Wolf-Judge” [Lithuanian: „Vilks provininks“]) and the 1st letter written in Lithuanian by Kristijonas Donelaitis.

The article also presents the methodology and criteria of identification of the Polonisms in the works of the classic of Lithuanian literature.

0. ĮVADAS. LIETUVIŲ KALBOS LENKYBIŲ DEFINICIJA. TRUMPA LEKSIKOLOGAFINIŲ VEIKALŲ, SKIRTŲ K. DONELAIČIO RAŠTŲ ŽODYNUI TIRTI, APŽVALGA

Lietuvių kalbos *polonizmai* – tai *lenkybės*, į kalbos vartoseną patekusios ne tik tiesiogiai iš lenkų kalbinio arealo, bet ir kaimyninių rytų slavų kalbų (pirmiausia LDK kanceliarinės¹), kai nesiskiria pastarųjų skolinių iš vakarų slavų arealo morfologinė struktūra bei semantinė leksemų vertė. Minėtina, kad polonizmams tradiciškai priskiriami ne tik indigenūs vakarų slavų, bet ir italikų (ir modernųjų romanų), germanų, tiurkų ir kt. kalbų žodžiai, į lietuvių kalbos vartoseną patekę iš lenkų kalbos (plg. Brückner 1877: 66tt.; Skardžius IV 80tt.; LEW; ALEW; Palionis 1967: 273–286; Zinkevičius 1988: 136; Gaivenis, Keinys 1990: 152; Urbutis² 2009: 410, 419, 432; ЭСБМ ir kt.).

Kristijono Donelaičio veikalų leksiką bene išsamiausiai yra išnaginęš Jonas Kabelka (1964). Vis dėlto jis nėra pirmasis šio lietuvių literatūros klasiko veikalų žodyno ypatumų tyrėjas. Nepublikuoto šio poeto darbų leksikos sąvado autorius yra Liud-

¹ Įprasta teigti, kad nemaža polonizmų ankstyvojo laikotarpio LDK kanceliarinėje kalboje (dėl termino žr. Zinkevičius 1987: 133; Zinkevičius II 7–10; Kabašinskaitė 2013: 68), kurią reikėtų skirti nuo senosios slavų kalbos (manoma, kad iš jos į lietuvių kalbą pateko pirmieji slavizmai [žr. Būga I 350–351; dar žr. Zinkevičius II 7]), imta vartoti nuo krikšto priėmimo (žr. Palionis 1987: 188), t. y. XIV a. pabaigos resp. 1386–1387 m. (plg. Smuškowa 1988: 239, 2002: 296tt.; Čekmonas 2001: 88; Коряков 2002: 17; Norvilaitė 2004: 37, 40; Лавриненко 2006: 209; Гарбуль 2009: 26), o krikščioniškosios plotmės terminų (lenkybių) lietuvių kalboje galėjo rasti nuo XIII a. (Mindaugo karūnavimo laikotarpio [plg. Chodynicky 1914: 249; Kardelis 2003: 52]).

Religinių lietuvių terminų gudiška kilmė iki šiol argumentuojama, remiantis K. Būgos (RR I 348) *ad hoc* teiginiu, iliustruotu rytų slavų skolinių sąrašu, ir Henryko Łowmiańskio (1957: 370) postulatu, neva katalikybė Lietuvoje radosi ant stačiatikybės pamato (plg. Адомавичюте 1980: 9), nors yra žinoma, kad krikščionybės įvedimui itin didelės įtakos turėjo lenkų ir kryžiuočių ordino veikla (plačiau žr. Chodynicky 1914: 250; Liedke 2004: 34).

Taip pat, matyt, nevertėtų ignoruoti lenkų tautybės raštininkų, XIV–XV a. LDK kanceliarijoje rengusių dokumentus lotynų kalba (apie juos plačiau žr. Ušinskienė 2014: 47–48), galimos įtakos terminijos kūrimui.

² Vėlesniuose veikaluose šis tyrėjas (LKE 590–591) tokius skolinius priskiria neapibrėžtiesiems slavizmams, o ne polonizmams.

vikas Rheza (plačiau žr. Citavičiūtė 2003: 328, 331), o 1865 m. pasirodė Augusto Schleicherio žodynėlis K. Donelaičio raštų leidime, 1869 m. tokį parengė Ferdinandas Nesselmannas (plačiau žr. Subačius 2012: 162). Vėliau K. Donelaičio žodžių vartosenos ypatumus tyrė Jurgis Lebedys (1972: 213, 228–232), Jonas Stokeliūnas (1990), Zigmas Zinkevičius (1990: 279–280; 1993), Elvyra Bukevičiūtė (1993), Daina Krištopaitienė (2004, 2005, 2007), Palmira Zemlevičiūtė (2007) ir kt.

1. POLONIZMŲ KLASIFIKAVIMO SISTEMOS KRITERIJAI. ETIMOLOGINIO APRAŠO PATEIKIMO PRINCIPAI

Lietuvių kalbos lenkybės šiame straipsnyje yra skirstomos į 3 grupes:

1) monogeninių (resp. pirminių, nesuponuojančių rytų slavų polonizmų bei šių kalbų antrinių ne slaviškosios kilmės skolinių [resp. semipolonizmų] alternantų);

2) neapibrėžtųjų, t. y. be lenkų kalbos archileksemų ir semipolonizmų (žr. anksčiau), kodifikuojami ir senojo ar vėlyvesniojo laikotarpio gudų bei rusų kalbų skoliniai (taip pat ir [morfologiškai] indigenūs semantizmai [kitus argumentus žr. 1 išn. (dėl termino žr. Durkin 2014: 136)]), reikšmine ir fonomorfologine struktūra reflektuojantys pirminį polonizmą, į lietuvių kalbą galėjusį patekti ir iš rytų slavų kalbinio arealo (plg. Liudmilos Garbul [Гарбуль 2009: 42] taikomą metodiką, kurios anksčiau paisyta, sudarant Makso Vasmerio *Rusų kalbos etimologinį žodyną* ir autorių grupės *Baltarusių kalbos etimologinį žodyną*)³;

³ Tenka apgailestauti, kad šio leksemų skirstymo principo netaiko *Senosios lietuvių kalbos etimologinio žodyno* (ALEW [2012 11 30–2014 02 17 (a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j, l, n, o, r, u raidžių) fiksavimo]) autoriai (žr. s. v. *abavem; abivātelis, obivētelis; adversōrius; afierā, ofiera; afieravonē; afieravōti, ofieravoti; afierykas; apeliācija; apeliavoti; apertūra; arkabūzas; aīnotas; aītas* 'toks senovės pinigais' ir kt.). Dėl šios priežasties lietuvių kalbos polonizmas priskiriami ne tik gudizmai (*ākrūtas*, nors ir nurodomos struktūrinių elementų kitimo tendencijos; *chvoldas, chvoldavoti* [žr. СБГП V 259] ir kt.) ar alternatyvieji polonizmai bei neapibrėžtieji slavizmai (žr. s. v. *aktovā*; dar žr. s. v. *abičajus; adpustas; babkā; nestotkas*), bet pateikiama itin abejotina slaviškųjų lyčių etimologinė raida (žr. *bespičnas, -ā*; dar žr. s. v. *ābazas, abāzas* [žr. ЭСБМ I 55]; *atkonyčia* [žr. Miklosich 1977: 1016; СБГП V 99] ir kt.).

Taip pat remiamasi lietuvių kalbos akcentinę sistemą iškreipiančiu, neva skolinio pirminį substratą suponuojančiu, kirčio pozicinio nuoseklumo (juo įprastai remiasi slavų kalbų etimologinių veikalų autoriai [plg. Фасмер I 509, II 301, 581, 610, 621, 627; Шанский I³ 94, II⁶ 102, II⁹ 227, II¹⁰ 95, 173, 201, 231, 293; Barszczewska, Jankowiak 2012: 48]) principu – neatsižvelgiama į fonologinės adaptacijos dėsningumus (apie juos plačiau žr. Pakerys 1982: 104–106, 1991: 8–9), plg., pvz., s. lie. *britōnas* vedamas iš rytų slavų formų, o ne jas suponavusios viduriniojo laikotarpio lenkų kalbos lyties, nors yra užfiksuota ir forma lie. *britonas* (žr. s. v. *britōnas, britonas*). Remiantis tokia metodika, ultimoje kirčiuojamus lietuvių kalbos skolinius, matyt, reikėtų priskirti paveldėtajai leksikai, mat slavų daugiaskiemeniams vardažodžiams toks akcentinis modelis yra neįprastas (žr. s. v. *brazilijā* ir daugybę kitų).

3) alternatyviųjų, skirstytinų į 2 pogrupius: **3a.** praslavų prokalbės veldinių refleksijas, kai gudų arba⁴ rusų kalbose nėra užfiksuotas darybinis semantinis alternantas; **3b.** ne slavų kalbų prototipinių leksemų *dupletinius variantus*, kai lenkų ir rytų slavų (gudų ir / ar rusų) kalbų žodžiai, dispozityviai suponuojantys lietuvių kalbos skolinį, kildinami iš skirtingų substratinių lyčių. Pastarajam pogrupiui taip pat priskiriami tie semipolonizmai (resp. alternatyvieji polonizmai-semitizmai⁵ / polonizmai-lotynizmai⁶-graikizmai), kurių etiologinė priklausomybė, remiantis struktūriniu bei semantiniu substratinės lyties tapatumu, yra duali, tačiau tradiciškai identifikuojama, remiantis vakarų slavų leksiniu superstratu (plačiau žr. Kregždys 2014).

Be to, kirčio pozicinio identiškumo argumentacija visiškai netinka, kai slavų kalbų formų akcentinė paradigma įvairuoja, plg., pavyzdžiui, neapibrėžtąjį slavizmą (apie tokius skolinius žr. 4 išn.):

pāgrebas 3^b (sm.) *šermenys' BS 84: *Jog nes išliejo tą mostį ant kūno mano, padarė tai ant (prigatavojimo) pagrebo mano* Ch¹ Mt. 26.12

← (s. / v.) le. (dial.) *pogrzeb* 'laidotuvės; laidotuvių eiseną; karstas; šermenys ir kt.' (SW IV 471–472; SPW XXVI 193–195; Karłowicz IV 211–212),

|| s. blr. *погребь* 'laidotuvės' (ГСБМ XXV 138–139), blr. *пóгребь* 't. p.' (Носовичь 1984: 458; ЭСБМ IX 259), s. r. *погребь* 'laidotuvės ir kt.' (СРЯВ XV 198–199), r. dial. *пóгребь* 'kapas' (СРНГ XXVII 311; Шанский, Иванов, Шанская 1971: 346), r. *погребь* 'laidotuvės' (Даль III 157)

< prasl. **pagreby* (БЕР V 426–427).

Akcentuotina, kad kai kurie senųjų lietuvių raštų žodžiai (skolinių lytys) apskritai nėra minimi (pvz., s. lie. *arganykas*; s. lie. *árfa*; s. lie. *arcihetikas*; s. lie. *arcibýskupas*; s. lie. *aribažničnykas*; s. lie. *archaniolas*; s. lie. ***archa* ir daugybė kitų), taip daromos akivaizdžios etimologinio substrato kodifikavimo klaidos, pavyzdžiui, nepateiktas s. lie. *árkušas* 'popieriaus ar stiklo lakštas' SD 329 su friktyviniu –š-, reflektuojantis (v.) le. *arkusz*, o nurodomas s. lie. *árkužas*, vestinas ne iš minėtos lenkų kalbos lyties, kaip teigia ALEW sudarytojai, bet dialektinės jos formos *arkuž*. Todėl patikėti ALEW autorių nustatamų lietuvių kalbos polonizmų garsų adaptavimo principų (plg., pavyzdžiui, teiginį: *Auffällig ist die unregelmäßige Wiedergabe des slavischen stimmlosen Sibilanten [ʃ] im Lit. mit stimmhaftem [ʃ] in LxL, CIG und der modernen Standardsprache gegenüber erwartetem [ʃ]*, <β> in SzD³ [žr. ALEW – žr. s. v. *árkužas*]) istoriškumu, kai nėra minimos archaizmus reflektuojančios šios vakarų slavų kalbos dialektinės lytys, matyt, negalima.

Minėtina, kad ALEW autoriai viduriniojo lenkų kalbos laikotarpio (kurio apskritai nemini) leksemas kažkodėl traktuoja kaip senosios, nors toks temporalinės žodžių diferenciacijos ignoravimas, rengiant etimologinį žodžių sąvadą, matyt, ne tik nėra tinkamas, bet ir itin ydingas. Identiškas žodžių analizės metodas, XIX a. ir XX a. pirmojoje pusėje taikytas Alexanderio Brücknerio (1877) ir Prano Skardžiaus (RR IV) veikaluose, vargu ar tinka, tenkinant šiuolaikinio leksikografo ar leksikologo poreikius, mat vienokie fonomorfologiniai kitimai būdingi XII–XV a. senajai ir visai kitokie – XVI–XVIII a. resp. viduriniojo laikotarpio lenkų kalbai.

⁴ Jei lenkų kalbos leksemų rytų slavų genetiniai alternantai užfiksuoti ir gudų, ir rusų kalbų leksikografiniuose sąvaduose, tokios lytys priskirtinos *neapibrėžtųjų slavizmų* pogrupiui.

⁵ Apie lietuvių kalbos polonizmus-semitizmus plačiau žr. Kregždys 2014₃.

⁶ Apie lietuvių kalbos polonizmų-lotynizmų atribucijos ypatumus plačiau žr. Kregždys 2014.

Struktūriškai skoliniai iš lenkų kalbos determinuojami⁷ į morfologiškai grynuosius ir hibridinius (lenkų leksemų aspektu)⁸ bei darybinius semantinius pamorfeminius (arba partityvinius) vertinius. Pagal vartojimo paplitimą jie suponuoja dialektizmus, t. y. žodžius, kurių vartoseną užfiksuota tik tarminiuose lietuvių kalbos plotuose, ir bendrinės kalbos formas (pastarosios analitinio tipo žodyne [apie jį dar žr. Kregždys 2012: 125–126] dar gali būti grupuojamos į teiktinas kalbos normų aspektu, t. y. kodifikuotos leksikos vienetus, kiti – į keistinas savosios leksikos atitikmenimis svetimybės [resp. barbarizmus]).

1.1. Monogeniniai polonizmai

ālasas 3^b (sm.) ‘balsas’: *Ale nedingokit, kad mes dėl ālaso mielo ar dėl jūs dainų šventų jus šeriamo tvartuos* K. Donel (RG 66 [Kabelka 1964: 49])

← le. dial. *ālas* ‘šauksmas, triukšmas; bildesys ir kt.’ (← le. dial. *halas* [(v.) le. *halas*]⁹ ‘t.p.’ < ukr. *zálas*¹⁰ ‘triukšmas; klyksmas; gandas’ [SGP I² 103; SW II: 10; SPW VIII 286; Karłowicz II 163; Sławski I 397; ЕСУМ I 458; СУМ II 19]),

|| ≠ blr. *zálas* ‘klyksmas; triukšmas’ (Байкоў, Некрашэвіч 1993: 76; ЭСБМ III 25–26), blr. dial. *gólas, gólos* ‘balsas; melodija; triukšmas’ (СБГП I 461; TC I 213)

bòstras 2 ‘pavainikis’: *Ir aukuodamos ant alkūnių garbino bostrą* K. Donel (PL 307), *Irgi toma taipjau su bòstrais žolę nuėdė* Vp 25 (Kabelka 1964: 63; dar žr. Krištopaitienė 2004: 260)¹¹

⁷ V. Urbučio (2009: 416) teigimu, „Tikru leksikos slavizmu tegali būti laikomas žodis (apimantis visus fonetinius ar kitus galimus variantus, nereikalaujančius skirtingo kilmės aiškinimo), tiesiogiai atsiradęs iš atsakančio slavų žodžio“; t. y. iš skolinių sąrašo eliminuotini slaviškųjų afiksų vediniai, hibridiniai dariniai, hibridiniai dūriniai, antriniai pirminių skolinių variantai ir *nomina propria*.

Vis dėlto rengiant *Lietuvių polonizmų žodyną* nesiremiama teiginiu, kad „<...> dariniai iš skolinių jau laikomi savais žodžiais“ (Urbutis 2009: 434), mat toks veldinių ir superstatinės leksikos kai kurių elementų tapatinimas vertinamas kaip netikslingas ir mistifikuojantis kalbos gramatinę sistemą.

⁸ Šiuo terminu įvardytini ne tik pavaldėtosios resp. substratinės leksikos sluoksnio lietuvių dariniai su slaviškuoju darybiniu elementu, bet ir gryniesi lenkų kalbos skoliniai su jiems nebūdingais afiksais.

⁹ Lateralinio sonanto le. *l* (< prale. **l* + **l* [Dejna 1973: 114]) vavacija (resp. „włączenie“; t. y. le. *l* > /u/), reflektuojama gudų leksinių pavyzdžių (šis dėsniumas taikytinas tik vėlyvojo laikotarpio lietuvių raštuose bei šnektose užfiksuotiems polonizmams).

Minėtina, kad vavacija, lenkų kalbos dialektuose įsigalėjusi nuo XVI a. pabaigos (t. y. viduriniuojau lenkų kalbos laikotarpiu), yra nebūdinga rytinėms (taip pat ir Suvalkų) bei pietinėms Lenkijos šnektoms (Dejna 1973: 115).

¹⁰ Praslavų veliarinis **g* visose ukrainiečių dialektuose patyrė spirantizaciją, t. y. ukr. (dial.) *z* = /h/ (plačiau žr. Шевельов 2002: 444–445).

¹¹ Daiva Krištopaitienė (ibid.) šią leksemą, prieštaraudama J. Kabelkai (1964: 24, 63), kažkodėl priskiria germanizmams.

← s. / v. le. *baster* ‘pavainikis; bevaisis skirtingų rūšių gyvūnų palikuonis; vyno rūšis ir kt.’ (< v. v. a. *bastart* ‘pavainikis’ ← V. lo. *bastardus* ‘šventiko vaikas, neteisėtas palikuonis’ [SW I 103; SPW II 26; ЭСБМ I 281; MLex 10; Blaise 1994: 99; plg. Moszyńska 1975: 163; dar žr. ALEW]) → ≠ s. blr. *бастрыя* ‘pavainikis’ (ГСБМ I 201; Булыка 1980: 125), blr. *бастрыя* ‘t. p.’ (Носовичъ 1984: 16)

čyžė 1 (sf.) ‘duoklė, mokestis, nuoma’: *O štai man daugysyk dėl čyžės taip pasidarė* K. Donel (VD 376 [Kabelka 1964: 67; dar žr. Krištopaitienė 2004: 255])

← v. le. *czyża* ‘duoklė, činšas’ (s. / v. le. *cyża* ‘toks mokestis’ [SW I 415; SPW III 729; dar žr. Kabelka 1964: 24, 67; Palionis 1967: 282] ↔ [s.] le. *czynsz* ‘mokestis už svetimos nuosavybės naudojimą; turto mokestis; pelnas, turtas’ < v. v. a. *zins* ‘duoklė’ ← V. lo. *census* ‘[kelio] mokestis; pralaimėjusius [karą] pusės mokestis, kontribucija; metinis mokestis ir kt.’ [SW I 412; SPW IV 336–338; SSt I 425; GS 25–26; Brückner 1985: 82; Фасмер IV 363–364; MLex 336; Niermeyer 1976: 167–168; dar žr. Palionis 1967: 282; Walczak 1995: 92; Филичева 2003: 141])

grėčnas, -à 4 (adj.) ‘geras, doras, gražus, šaunus; didokas, gerokas’: *Būrs nor grėčną grūdą sulaukti* K. Donel (VD 267 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 86])

← (v.) le. (dial.) *grzeczny* ‘tinkamas, geras, puikus, nuostabus; protingas, išmintingas; gražus; grakštus; ramus ir kt.’ (SW I 933; SPW VIII 214; Karłowicz II 140; dar žr. Zinkevičius 1990: 280; Drotvinas 2012: 73; ALEW)

lébauti, -auja, -avo (verb. intr.) ‘puotauti, ūžauti, nuolat kelti vaišes, puotas’: *Neprieteliau, tu lébaudams ir vis smaguriaudams lauką su tvoroms ir namą visą suėdei* K. Donel (PL 465–466 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 124])

↔ (v.) le. *labować* ‘džiūgauti; būti patenkintam; linksintis’ (< v. v. a. / v. *laben* ‘palaikyti ką kuo; įtikti, nuraminti; linksinti ir kt.’ ← V. lo. *lavare* ‘apvalyti’ [SW II 671; SPW XII 2; Brückner 1985: 288; Kluge 2002: 551; Blaise 1994: 527; MLex 120])

nuōpertas, -à 3^b (adj.) ‘klastingas, nelabas, nedoras’ *Jie tyčioms ko tykot ar pagriebt atsibastė. Krizas koliojo nuōpertą porą (Slunkių su Pelėda) matydams* K. Donel (RG 234 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 147])

↔ v. le. (dial.) *naparty* ‘atkaklus, įkyrus, užsispyręs’ (SW III 115; SPW XVI 46; Karłowicz III 249–250; dar žr. ALEW)

pakamōrė 2 (sm.) ‘dvaro prievaizdas’: *Selmui taip besiraukant, štai pakamōrė suriko* K. Donel (VD 543 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 157])

↔ s. le. *podkomorze* ‘žemėtvarkininkas, sprendžiantis žemės priklausomybės ginčus; aukščiausio Lenkijos dvarišio titulas ir kt.’ (SW IV 364; SPW XXV 443–444) – partityvinis vertinys (su le. *ř → /ž/ frikativizacija)¹²

¹² Le. *ř frikativizacija resp. virtimas ř /ž/ ar /ś /prasiđėjo XIII a., tačiau kietasis ř tartas iki XVII a. (Rozwadowski I 192; Walczak 1995: 69–70, 76, 95, 107, 120; Анянъева 1994: 128; Strutyński 2002: 69). Vadinas, į lietuvių kalbą šis skolinys pateko iš vakarų slavų kalbinio arealo iki XVII a. (plačiau žr. Kregždys 2014).

paliavóti, -ója, -ójo (verb. tr.) ‘glazūruoti’: *Bet Ensksys, jo klapčius, daug paliavótų kragų... sugabeno* K. Donel (RG 721 [Kabelka 1964: 158])

← (s. / v.) le. *polewać* ‘padengti sluoksniu, užtepti; glazūruoti ir kt.’ (SW IV 530; SPW XXVI 445–446; Boryś 2005: 460)

péržegnóti (verb. tr.) ‘palaiminti’: ... *o aš, jus mylédams ir péržegnodams, būsu ir pasiliksiu* K. Donel (L 1 [Kabelka 1964: 175])

↔ (s. / v.) le. *przeżegnać* ‘daryti ranka kryžiaus ženklą; laiminti’ (SW V 253; SPW XXXII 491; ЭСБМ III 199; dar žr. Zinkevičius 1988: 137) → *þ* s. blr. *перезежнатися* ‘persižegnóti’ (ГСБМ XXIV 145) – partityvinis vertinys (dėl kilmės žr. *žegnóti*)

šaltýšius 2 (sm.) ‘kaimo seniūnas’: *Pons taipo, kaip būrs, šaltýšių niekina seną* K. Donel (RG 519 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 223])

← s. le. *szoltys(z)* (s. le. [dial.] *szaltys*) ([v.] le. *szoltys*) ‘žemiausio rango kaimo valdininkas, atsakingas už kelis gyvenamuosius punktus; viršaitis ir kt.’ (< v. v. a. *schultheize* ‘kaimo seniūnas’ [SW VI 266; Linde V 558; SSt VIII 333–334; Karłowicz V 188–189; Kluge 2002: 828; dar žr. Zinkevičius 1990: 63; Walczak 1991: 95; Kabašinskaitė 1998: 19–20; Połomski 2010: 7]) → *þ* s. blr. *шолтысь, шолтысь* ‘kaimo seniūnas’ (Булыка 1980: 25)

výskupas (sm.) ‘krikščionių dvasininkas, turintis aukščiausius šventimus’: *Štai tuo pro vartus rėdytą parvežė porą, ant kurios švents vyskupas pas diėvstalį šventą vinčiovodams kaip reik žegnonę buvo padėjęs* K. Donel (RG 132 [Kabelka 1964: 28, 260])

← le. dial. (DLd [Kujawy]) *wiskup* ‘vyskupas’ (< [s.] č. *biskup* ‘vyskupas’ ← s. v. a. *bischof* ‘t. p.’ ← lo. *episcopus* ‘t. p.’ ← gr. [vėlyv.] *ἐπίσκοπος* ‘aukščiausias krikščionių bažnyčios klero atstovas, vyskupas; prižiūrėtojas ir kt.’ [SW VII 629; Karłowicz VI 131; Sławski I 34; Machek 1968: 54; Rejzek 2001: 80; Pleskalová 2009: 17, 34; ЭСБМ I 353; Аникин I 308, III 205; Lampe 1961: 532–534; Wackernagel 1878: 36; Köbler 1993: 282; Seebold 2008: 173; Schützeichel 2012: 51; dar žr. Sabaliauskas 1966: 83; Palionis 1967: 273; Zinkevičius 1987: 138; Petit 2010: 82; dar žr. Walczak 1995: 53; Титаренко 2002: 161 // Skardžius IV 351; Kabašinskaitė 1998: 20; Bušs 2008: 147; plg. Kardelis 2003: 105)

1.1.1. Monogeninių polonizmų morfofonetiniai alternantai, antriniai vediniai

adpeñtai 2 (sm. pl.) ‘(bažn.) keturių savaitių laikas prieš Kalėdas’: *O adpeñtai su Kalėdomis jau prisiartin* K. Donel (RG 894 [LKŽe; Kabelka 1964: 49]) – žr. *adveñtai* (su sporadine struktūrinio elemento *-v-* > *-p-* kaita)

atpeñtai 2 (sm. pl.) ‘(bažn.) keturių savaitių laikas prieš Kalėdas’: *Atpeñtai nor poryt pasibaigti* K. Donel (ŽR 16 [LKŽe; Kabelka 1964: 49]) – žr. *adpeñtai* (su sporadine struktūrinio elemento *-v-* > *-p-* kaita bei *-d-* > *-t-* devokalizacija [dar žr. Kabelka 1964: 49])

adveñtai 2 (sm. pl.) '(bažn.) keturių savaitių laikas prieš Kalėdas' Lkš: *Pirmoji adveñtų nedėdienė* K; *Adveñtų giesmės* Gs

← le. (dial. [ŽV-Md]) *adwenty* '4-ių savaitių pasninko laikotarpis, minint Jėzaus Kristaus gimimo laiką; atvykimas, atėjimas' (← [s. / v.] le. *adwent* '4-ių savaitių pasninko laikotarpis, minint Jėzaus Kristaus gimimo laiką; atvykimas, atėjimas' ↔ s. č. *advent* 't. p.' ← V. lo. *adventus* 'advento pasninkas; atvykimas ir kt.' [SW I 10; SPW I 87; SST I 21; SGP I¹ 39; Machek 1968: 34; Rejzek 2001: 45; Niermeyer 1976: 24; dar žr. Адомавичюте 1980: 9; Zinkevičius 1987: 138; Kregždys 2014: 407])

česnìs 4 (sf.) 'vaišės': *Nugi dabar, naštas vargų visas nusikratę, jau pasilinksmukim bensity česnųj susikvietę* K. Donel (RG 372 [LKŽe; Kabelka 1964: 66]) – žr. *čestnis* (su struktūrinio elemento -t- absorbcija [dar žr. Zinkevičius 1990: 280])

čestnis (sf.) 1. 'garbė, pagarba' N; 2. 'vaišės' Q 378, C II 5: *Čestnij kelti* N; *Pritaisai čestnij* Bt. Luk 14.13

↔ le. dial. (SLd [Katowice]) *čęśc* 'garbė, pagarba, pripažinimas, gerbimas; puota, pokylis, skanėstai ir kt.' (SGP V¹ 121; plg. Būga III 771; Zinkevičius 1990: 280)¹³ – su sonanto -n- metateze, t. y. lie. *če-n-stis → če-st-n-is

sviėklas 2 (sm.) '(bot.) raudonasis burokas (*Beta vulgaris*): *Sėkite... ropių, pastarnokų, sviėklų beigi rapukų* K. Donel (PL 656 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 28, 221]) – žr. *sviėklà*

sviėklà 2 (sf.) '(bot.) raudonasis burokas (*Beta vulgaris*)' NdŽ, P, N, KŽ – žr. *čvīkla*

čvīkla (sf.) 'burokas; raudonasis burokėlis': *czwīkla* PrD 136.25 (Skardžius IV 117)

← (s. / v.) le. *ćwīkla* 'burokas; virtų burokų garnyras' (< č. *cvīkla* 'burokas' ← gr. σεῦτλον 'valgomasis burokas' [SW I 419; SPW IV 396; LS 1382, 1546–1547; plg. Фасмер III 571; Machek 1968: 91])

delmōnas 2 (sm.) 'pinigėnė': *O pinigėlių delmonė kytriai pakavoji?* K. Donel (PL 595 [Kabelka 1964: 71; dar žr. Krištopaitienė 2004: 255])

dalmōnas 2 (sm.) 'kišenė' Q 444, Lex 49, K, Pgg, Šk: *Kiša duonq, pyragq į dalmōnq, eidamas į mokslynįčią* J / \ *Tuokart esi didis ponas, kad pinigų pilns dalmonas* Sim

← le. (dial.) *dolman*, (v.) le. *dolman* 'trumpas husaro apsiaustėlis; moters apsiaustėlis' (< vengr. *dolmány* 'apsiaustas' ← turk. *dolama* 'turkų sultonato laikų pėstininko raudona skraistė; apsiaustas' [SW I 499; SPW V 298; SGP VI¹ 42; Brückner 1985: 92; Wołosz 1989: 248–249; Géza 1991: 52; Фасмер I 525–526; Юсипова 2005: 147; dar žr. Zinkevičius 1990: 280; Urbutis 2009: 426]) → ɸ s. blr. *даламань, доломань* 'trumpas vyriškas apsiaustas su rankovėmis' (ГСБМ VIII 263–264; Булыка

¹³ Z. Zinkevičiaus (ibd.), besiremiančio K. Būgos (ibd.) aiškinimu, teiginys, neva lie. *čestnis* / *česnìs* yra gudizmai resp. vestini iš blr. *чэсьць* / *чэсьць* 'garbė, pagarba; vaišės ir kt.' (Носовичъ 1984: 698; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 346), mažai tikėtinas, mat jo autoriai nepaaiškina sonanto -n- genezės bei nemini lenkų dialektinių pavyzdžių.

1980: 113), r. *доломань* 'kavalerijos kario (husaro) skraistė; ilgas apsiaustas, susagstomas sagomis' (Даль I 463)

iškādininkas, -ė 1 (smob.) 'kas daro nuostolį; žaladarys': *Jūs, iškādininkai, jūs, vagys, jūs, piktadėjai, ar nesibijotės žmonėms iškadą daryti?* K. Donel (Pš 26–27 [LKŽe; Kabelka 1964: 94]) – žr. *iškadniūkas*, -ė (dar žr. Zinkevičius 1988: 39)

iškadniūkas, -ė 2], *iškādnykas* 1 (smob.) 'kas nuostolius daro' Ds: *Kiškis didis iškadnykas* Ėr; *Tokio iškadnyko nei į vidų nesileisk* VI; *Aš tau parodysiu, tu iškadnyke!* Vv; *Nuog iškadnykų mus gelbėk* Mž 59; *iškadōrius*¹⁴ 2 (sm.) 't. p.' [K], N, BS 87

↔ v. le. *zaszkodca* 'tas, kuris kenkia arba trukdo' (SW VIII 298; Linde VI 789) – parityvinis vertinys (dėl kilmės žr. *iškadà*)

jómarkas 1 (sm.) 'prekymetis': *Valkata Slunkius jómarme man iš papykio kone visą nupėšė kiaušę* K. Donel (VD 428 [LKŽe; Kabelka 1964: 100–101]) – žr. *jórmarkas* (su pirmojo pasikartojančio -r- absorbcija [dar žr. Jancza 1984: 117])

jómarkininkas 1 (sm.) 'kas būna jómarme': *Rudikis jómarkininks* K. Donel (Rj antraštėje [LKŽe; Kabelka 1964: 101]) ⇐ *jómarmas*

jómarmas 1 (sm.) K, R 214 1. 'prekymetis': *Ir aš pasigundžiau į jormarką eit* Mž; *Po jormarko* PrL XVII 3 (LKŽe); 2. 'turgus': gen. sing. *Iormarko* 3v II₃ (Aleksavičienė 2012: 121, 243, 413, 515)

← s. le. *jormark* 'mugė, turgus; sambrūdis, sąmyšis; turgaus mokestis' (↔ [s. / v.] le. *jarmark*, le. dial. [DLd (Kujawy, Poznań, Kalisz), MLd (Rudawa), Psd (LIš)] *jarmarek* 'mugė, turgus; sambrūdis, sąmyšis; turgaus mokestis' < v. v. a. *jårmarket* / s. v. a. *jårmarkât*, *jårmercat* 'mugė; kasmetinis turgus' / v. *Jårmarkt* 'mugė, prekymetis, didelis turgus' [SSt III 116; SW II 136; SPW IX 262–264; Karłowicz II 234; Sławski I 502; Siatkowski 2004: 7, 40–41; Фасмер IV 561; Köbler 1993: 1199; Schützeichel 2012: 169; dar žr. Palionis 1967: 276; Адомавичюте 1982: 43; Zinkevičius 1988: 131; Walczak 1995: 92; Połomski 2010: 7; Markus-Narvila 2011: 176])

māckas 4 (adj.) 'visai mažas, mažytis': *Giltinė su rauplėms piktoms atšokusiai smaugia ar su karštligė dar tikt mācką pasuka biėdžių* K. Donel (VD 89 [LKŽe; Kabelka 1964: 128]) – žr. *mācikas*, -à (su struktūrinių elementų -it- absorbcija, t. y. *mac-it-kas* → *mac-kas*)

mācikas, -à 3^b (adj.) 'visai mažas, mažytis': *Jūs bulbàs rāvit, tas macitkàs* Dv (DvŽ I 376)

↔ le. dial. *maciutki* 'labai mažas; mažytis, mažulėlis' (SW II 840, 857)

šaltyšiauti, -iājuja, -iāvo (verb. intr.) 'būti šaltysiu mi': *Rods, tarė Pričkus, taip ir man daugysk pasidarė, kad aš šaltyšiūdams šen ir ten jodinėjau* K. Donel (RG 486 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 28, 223]) ⇐ *šaltỹsius* (dėl kilmės žr. 1.1. poskyrį [s. v. *šaltỹsius*])

¹⁴ Dar plg. le. dial. *szkodur* 'kenkiantis gyvūnas; pavojingas tekis' (SW VI 623; Karłowicz V 301).

šėtra 1 (sf.) ‘palapinė’: *Ta liepsna... ne tiktai mūsų būriškas sudegina šėtras* K. Donel (ŽR 239 [Kabelka 1964: 224]) – žr. *šatrà* (su šaknies *-a-* > *-ė-* kaita, matyt, dėl kontaminacijos su le. dial. *s-ia-ter* ‘pašiūrė’ [Karłowicz V 286; dar žr. Kardelis 2003: 86])

šatrà 4 (sf.) Š, NdŽ, 2 ‘palapinė’ NdŽ, M, Rtr, KŽ: *Kada šatrosu gyvensit, būsit kaip šviesumas sparnų karvelio* Mž 289

← (v.) le. *szatra* ‘žabų pastogė gyvuliams kalnų ganyklose; palapinė; čigonų taboras’ (< tot. *чадра* ‘uždanga’ ↔ *чатыр* ‘palapinė’ ← pers. *chādar* ‘palapinė; uždanga; šydas, vualis ir kt.’ [SW VI 574–575; Linde V 516; Фасмер IV 413; Dawletschin, Tezcan 1989: 130, 289; Steingass 1963: 383–384; dar žr. Kardelis 2003: 86]),

|| ≠ blr. *шайёр* ‘palapinė’ (ТСБМ V² 361; РБС III 742), r. *шатёр* ‘t. p.’ (Даль IV 624)

viñčiovoti, -oja, -ojo (verb. tr.) ‘tu o k t i’: *Parvežė porą, ant kurios šventas vyskupas pas dievstalį šventą viñčiavodams, kaip reik, žegnonę buvo padėjęs* K. Donel (RG 133 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 258]) – žr. *veñčiovoti, venčiovoti*

veñčiovoti, -oja, -ojo (verb. tr.) KB II 195, K II 233, K, BzF27, NdŽ, KŽ, Sg, Klp, *venčiovoti, -oja, -ojo* ‘tu o k t i’ BzF 21, FrnW, NdŽ, Q 527, R, MŽ, N, M. Valanč: *Tur būti venčiovoti* Vln 27; *Nesa ji yra vyro venčiovota motė* BB 1Moz. 20.3; *Jone, bau nori turėti Margretą už savo venčiovotąją moterį* Vln 49 ir kt. (End, KlpD 2, NdŽ, Akm, LKK XXI 201 [Lz], N 148, VoL 100)

← le. dial. (ŽV-Md) *wieńcować* ‘tuokti’ (Karłowicz VI 114) ≠ (v.) le. *wieńcować*, le. *wieńczować* ‘vainikuoti, karūnuoti’ (SW VII 582; Linde VI 214),

|| ≠ s. r. *вънчавати* ‘vainikuoti; karūnuoti’, *вънчевати* ‘vainikuoti; apdovanoti; šlovin-ti, garbinti; pabaigti’ (СРЯВ II 76, 78)

1.2. Neapibrėžtieji polonizmai

blūznyi, -ija, -ijo (verb. tr., intr.) ‘piktžodžiauti, keikti’: *Dievą blūznydams taip baisiai šaukti pagavo* K. Donel (PL 215 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 63])

← (s. / v.) le. *bluznić* (bluźnić) ‘piktžodžiauti; nusikalbėti; tempti laiką’ (SW I 170; SPW II 191–192; SSt I 105; dar žr. Zinkevičius 1988: 132; Kardelis 2003: 107; Kazak 2011: 79) → s. blr. *блюзнити, блузнити* ‘piktžodžiauti’ (ТСБМ II 77–78; Булыка 1980: 182), blr. dial. *блбэньнiу* ‘t. p.’ (Бялькевич 1970: 89) ≠ blr. *блюзніу, блбэньнiу* ‘niekus kalbėti; pliaukšti; kalbėti miegant’ (ТСБМ I 390; ЭСБМ I 364; Аникин III 274; Гілевіч 2005: 19)

budavõnė 2 (sf.) ‘trobesys, troba’: *Vyrs tuojaus žagarų budavõnei (lizdui) parnešė glėbį* K. Donel (PL 57 [LKŽe; Kabelka 1964: 64])

← (s. / v.) le. *budowanie* ‘statymas; statymo būdas; struktūra; pastatas’ (← [s. / v.] le. *buda* ‘lentų, šieno, molio pašiūrė; laikina palapinė prekiauti turgavietėje; vežimo stoginė dalis ir kt.’ ↔ s. č. *búda* / č. *bouda* ‘iš lentų sukaltas namelis ir kt.’ < ? >¹⁵ v. v. a.

¹⁵ Dėl šio žodžio statuso nesutariama (žr. Machek ibd.): vieni teigia, kad jis yra skolinsys iš germanų kalbų (Фасмер ibd; Rejzek ibd.), o kiti – priešingai, priskiria v. v. a. *buode* slavizmams (Филичева ibd.).

buode / v. *Bude* ‘palapinė’ [SW I 226, 227; SPW II 193–195, 488–489; SSt I 174; ЭСБМ I 399; Фасмер I 230; Machek 1968: 61–62; Rejzek 2001: 87; Kluge 2002: 158; MLex 28; Филичева 2003: 201; dar žr. Palionis 1967: 277; Kardelis 2003: 107; Urbutis 2009: 423, 425; ALEW] → s. blr. *будованьне, будоване, будованіе, будованне* ‘statymas; statinys; sutvirtinimas; statybinės medžiagos’ (ГСБМ II 234–235), blr. *будаваньне* ‘statymas; statinys, pastatas’ (Байкоў, Некрашэвіч 1993: 49)

cimbōlai 2 (sm., pl.) ‘senovinis, panašus į kankles styginis muzikos instrumentas’: *Plyckius cimbolùs, o Kubas čirškino smuiką* K. Donel (RG 220 [Kabelka 1964: 66])

← (s. / v.) le. (dial.) *cymbal* (le. *cembal*) ‘toks styginis muzikos instrumentas; laikrodžio valandų garsinis pranešimas; skambutis ir kt.’ (< lo. *cymbalum* ‘t. p.’ ← gr. κύμβαλον ‘mušamasis muzikinis instrumentas’ [SW I 360; SPW III 719; SGP IV³ 592–593; Фасмер IV 306; dar žr. Palionis 1967: 284; Zinkevičius 1988: 132]) → blr. (dial.) *цымбáлы* ‘į lyrą panašus muzikos instrumentas; judėjų naudojamas muzikos instrumentas; storos lūpos; sėdmenys’ (Носовичъ 1984: 691–692; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 340; СБГП V 370), r. *цымбáлы* ‘toks muzikos instrumentas; varinės lėkštelės’ (Даль IV 575) ≠ s. blr. *цымбаль* ‘(laikrodžio) skambutis’ (СЛW)

čestavójimas 1 (sm.) ‘vaišinimas’: *Rasi gana bus už čestavójimą tavo* K. Donel (Lg 51 [Kabelka 1964: 66])

↔ s. / v. le. *czestowanie* ‘vaišinimas; (pa)gerbimas’ (SW I 390; SPW IV 150) → blr. *чэстовáнне* ‘vaišės’ (Носовичъ 1984: 698)

čestavóti, -ója, -ójo (verb. tr.) ‘vaišinti, mylėti’: *Būrs čestavóts jau proto viso netenka* K. Donel (RG 731 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 66])

← s. / v. le. *czestować* ‘vaišinti; (pa)gerbti’ (SW I 390; SPW IV 149) → blr. *чэстовáць* ‘vaišinti; (prk.) barti, mušti’ (Носовичъ 1984: 698)

glóda (sf. ind.) 1. ‘nebuvimas, stoka’: *Taipgi dabar kisieliaus jau ir šiupinio glóda* K. Donel (VD 593); 2. ‘prapultis, galas (badas)’: *Eikš, šiaury bausus... bausk, prispausk su šalčiais juos (vilkus), kad glóda jų būtų!* K. Donel (ŽR 77 [LKŽe; Kabelka 1964: 29, 85])

↔ (s. / v.) le. *glód* ‘skrandžio tuštumas, alkis; troškulys; troškimas, noras; maisto trūkumas; stoka’ (SW I 849; SPW VII 375–381) → blr. dial. *лод* ‘badas’ (СБГП I 461)

gvóltas 2 (sm.) ‘prievarta, priespauda’: *Vogt, klastuot, išplėšt ir su gvóltu pasisavint* K. Donel (RG 873 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 88])

← (s. / v.) le. (dial.) *gwalt* ‘prievarta; galia, spaudimas; pagalba; triukšmas, klyksmas; pagalbos šauksmas, kvietimas; kebli, sunki padėtis; visuomenės prievolė’ (< jdš. *gvald*¹⁶ resp. גּוּלְתָא ‘prievarta; (pagalbos) šauksmas’ / ← v. v. a. *ge-walt* / v. *Gewalt* ‘jėga, galia; prievarta’ [SW I 945; SPW VIII 243–253; SSt II 523; Karłowicz II 149;

¹⁶ Jidiš kalbos finaliniai skardieji priebalsiai ב, ג, ד, ו, ז, ש neduslinami (išskyrus itin retas išimtis [plačiau žr. Weinreich 1992: 19–20]).

Sławski I 382; Sokólska 1999: 145; Галай 2011: 361; Фасмер I 398; ЭСБМ III 74; Löttsch 1992: 84; מַלְאָכָה 2011: 99; MLex 70; dar žr. ALEW; Walczak 1995: 92, 142]) → s. blr. *квалтв, гвалтв* 'prieivarta; neteisėtas užpuolimas; priespauda; prieivartavimas (moters); bauda už prieivartą; triukšmas, šauksmas (pagalbos); visuomenės prieivole ir kt.' (ГСБМ XV 39–42; Булыка 1972: 148, 1980: 41), blr. (dial.) *гвалт(в)* 'prieivarta, priespauda; klyksmas, šauksmas' (Носовичь 1984: 111; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 80; СБГП I 438; СС I 107; dar žr. Прыгодзіч, Прыгодзіч 2011: 148), blr. dial. *гвалт* 'pagalbos šauksmas' (ТС I 198), r. dial. *гвалтв* 'prieivarta; klyksmas, šauksmas; nerimas; triukšmas; užpuolimas, plėšimas' (Даль I 346)

gvōltyti, -ija, -ijo (verb. tr.) 'daryti prieivartą; niekinti; neužlaikyti, negerbti': *Ir didei mane gvōltija, kad aš paskutinį ir vienturtį veršį jiems mėsinēt pažadėčiau* K. Donel (VD 387 [LKŽe; Kabelka 1964: 88])

← (s. / v.) le. *gwalcic* 'išprieivartauti, nusižengti' (SW I 945; SPW VIII 241–243) → s. blr. *квалтиту, гвалтиту* '(iš)prieivartauti; pažeisti teises' (ГСБМ XV 34), blr. *гвалцуць* 'išprieivartauti; priversti' (Носовичь 1984: 111; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 80) – dėl kilmės žr. *gvōltas*

iškādà 2 (sf.) 'nuostolis, žala': *Daug naudos ir daug iškādų gal padaryti* K. Donel (ŽR 212 [Kabelka 1964: 94])

← v. le. *zaszkoda* 'kenkimas; tai, kas kenkia; žala' (< v. v. a. *schade* / s. v. a. *scado*, *skado* 'žala, nuostolis' [SW VIII 298; Linde VI 789; Brückner 1985: 549; Фасмер IV 449; Wackernagel 1878: 249; Köbler 1993: 1739; Seebold 2008: 735; Schützeichel 2012: 284; dar žr. Zinkevičius II 272]) → s. blr. *заукода* 'žala, pakenkimas' (ГСБМ XI 277) – partityvinis vertinys (dar žr. Zinkevičius 1988: 38, 130)

kóbotas 1 (sm.) 'berankovis, šiltas moteriškas drabužis; liemenė': *O kad kartais kóbotą mes tavo pamatom, tai tu mums nei žvirblis būriškas pasirodai* (apie lakštingalą) K. Donel (PL 113 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 115])

← (s. / v.) le. *kabat* 'vyrų ir moterų viršutinis drabužis, palaidinis; tramdomieji marškiniai; marškiniai, kuriais buvo rengiami nuteistieji sudeginti ant laužo; kariškio palaidinė ir kt.' (< I. [s.] č. *kabát* 'trumpas apsiaustas iki juosmens; toks kario drabužis; švarkas' ← bulg. *кавѣд, кавѣт* 'senovinis moterų drabužis; apsiaustas be rankovių ir kt.' ← gr. [vėlyv.] *καβάδιον* 'vyriškas drabužis' ← n. pers. *qabāh* 'viršutinis drabužis, apsiaustas'; II. vengr. *kabát* 'apsiaustas; švarkas; striukė; trumpas viršutinis moterų švarkelis'; III. V. lo. *ca[ʃ]pa* 'apsiaustas su gobtuvu', V. lo. *capatus* 'apsivilkęs apsiaustą' [SW II 193; SPW X 2–3; SSt III 215; Sławski II 9; БЕР II 119; Wołosz 1991–1992: 5–6; Niermeyer 1976: 129; ЭСБМ IV 9; Machek 1968: 233; Bělič, Kamiš, Kučera 1978: 91; Du Cange I 525; Steingass 1963: 951; Géza 1991: 144; plg. Фасмер II 150]) → s. blr. *кабатв, кобатв* 'trumpas vyrų ir moterų palaidinis be rankovių' (ГСБМ XIV 213; Булыка 1980: 112), blr. (dial.) *кабат(в)* 'prasčiokių korsetas, prie kurio prisiuvas sijonas; palaidinis' (Носовичь 1984: 226; ТС II 176), (s.) r. (dial.) *кабѣтв* 'užsieniečių viršutinis drabužis; caro viršutinis drabužis, plačiomis rankovėmis; ilgi, platūs darbo marškiniai, valstiečių vilkimi ant viršutinių drabužių; striukė' (Даль II 70; СРЯВ VII 8)

karbāčius 2 (sm.) ‘toks botagas, bizūnas’: *Juk mane... kaip narą tuo karbāčiais būtų nupliekę* K. Donel (Pp 135 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 107])

← v. le. (dial.) *karbacz*, (v.) le. *korbacz* ‘botagas, rimbas ir kt.’ (< vengr. *korbács* ‘t. p.’
← turk. *kırbaç* ‘botagas, rimbas’ [SW II 260, 472; Linde II 960; Karłowicz II 431; Sławski II 474; Булыка 1980: 104; Фасмер II 195; Wołosz 1989: 270; Géza 1991: 171; Юсипова 2005: 340]) → s. blr. *карбачь* ‘botagas, rimbas’ (ГСБМ XIV 283; Булыка *ibid.*), r. *карбачь* ‘botagas’ (Даль II 91)

klāpas 2 (sm.) ‘berniokas; bernas’¹⁷: *O Enskys mergas su klāpais ragina šokti* K. Donel (Pp 68 [Kabelka 1964: 114])

← (s. / v.) le. (dial.) *chłop* ‘(laisvasis) valstietis, bežemis valstietis, trobelninkas; (ne-turtingas) ūkininkas; samdomas ūkio darbininkas (bernas); vyras; prasčiokas; ne-praustaburnis, storžievis; žmogus ir kt.’ (SW I 283; SPW III 240–242; SSt I 237; SGP III³ 560–569; Sławski I 68–69; ЕСУМ VI 182–183; LEW 210; dar žr. ЭССЯ VIII 62–64; Фасмер IV 257; Palionis 1967: 282; Трубочев 2006: 167; Леонтьева 2014: 334–335) → blr. *хлоп* ‘bernas (ūkio darbininkas)’ (Носовичь 1984: 679), r. dial. *хлоп* ‘vaikinas, berniūkštis; nevedęs vyras; pameistrys’ (Даль IV 551)

klāpčius 2 (sm.) ‘tarnas, berniukas, pasiuntinys’: *Bet Enskys, jo klāpčius, daug paliavotų kragų, o moliavotų stuopų dar daugiau sugabeno* K. Donel (RG 721 [LKŽe; Kabelka 1964: 114])

← (s. / v.) le. *chłopiec* ‘berniukas; jaunuolis; tarnas paauglys; pameistrys; besimokantis amato vaikinas; sūnus ir kt.’ (SW I 284; SPW III 244–245; Brückner 1985: 180; Фасмер IV 245; dar žr. Arumaa 1933: 82; LKA I 121, 125; Zinkevičius 1978: 150) → blr. (dial.) *хлопец(ь)* ‘berniukas, palikuonis; vaikinas; tarnaujantis berniukas’ (Носовичь 1984: 679; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 335; СБП V 310; TC V 243), r. *хлопец* ‘berniukas, vaikinas; nevedęs vyras; pagalbinis darbininkas’ (Даль IV 551)

kùkarka 1 (sf.) ‘virėja’ *O jo kùkarka, senoji boba, pabūgo* K. Donel (Pp 79 [Kabelka 1964: 119])

← (s. / v.) le. (dial.) *kucharka* ‘virėja; tarnaitė; metalinė viryklė’ (SW II 617; SPW XI 528–529; Karłowicz II 508) → s. blr. *кухарка* ‘virėja’ (ГСБМ XVI 253–254), blr. *кухárka* ‘t. p.’ (ГСБМ II 765; РБС I 703), r. *кухárка* ‘virėja, talkininkė’ (Даль II 228; Фасмер II 436) – dėl kilmės žr. *kùkorius*

kùkorius 1 (sm.) ‘virėjas’: *Kùkoriai valgius naujus jau buvo sutaisę* K. Donel (RG 294 [Kabelka 1964: 25, 119])

← (s. / v.) le. *kucharz* ‘virėjas; šokis, šokamas su vestuvių patiekalus gaminusia virėja’ (< [s.] č. *kuchař* ‘t. p.’ ← v. v. a. *kuchenære* ‘virėjas’ ← v. v. a. *kuoche* / s. v. a. *kuohho* ‘pyragas; kepinys’ [SW II 617; SPW XI 529; SSt III 459; Sławski III 304; Фасмер II 436; Machek 1968: 305; Kluge 2002: 543; Köbler 1993: 1286; Seebold 2008: 488; Schützeichel 2012: 186; dar žr. Zinkevičius 1988: 130]) → s. blr. *кухарь*, *кухарь* ‘virėjas’ (ГСБМ XVI 254; Булыка 1980: 89), blr. (dial.) *кúхар(ь)* ‘t. p.’

¹⁷ J. Palionis (1967: 282) įvardija semimą ‘valstietis’, kuri LKŽe kažkodėl nenurodoma.

(Носовичь 1984: 262; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 155; ЭСБМ V 175; ТС II 255),
r. dial. *кўхарь* 't. p.' (Даль II 228)

kulkà 2 (sf.) 'mažas kūgio formos švino gabalėlis, įtaisytas į tūtelę su sprogstama medžiaga ir šaunamas iš šautuvo ir kt.': *Ar dykai jis jums kulkàs bei paraką davė* K. Donel (ŽR 105 [Kabelka 1964: 26, 120])

← (s. / v.) le. *kulka* 'kulka; rutulėlis; vartalojimas; akies obuolys ir kt.' (< v. v. a. *kūle* 'rutulys; kulka' [SW II 627; SPW XI 545; Фасмер II 413; ЭСБМ V 157; MLex 118; dar žr. Palionis 1967: 278; Zinkevičius 1988: 136; Kabašinskaitė 1998: 76]) → s. blr. *кулька*, *кулка* 'kulkelė' (ГСБМ XVI 216), blr. *кўлька* 'kulkelė; rutuliukas' (Носовичь 1984: 259)

lenciūgas 2 (sm.) 'grandinė': *Todėl su lenciūgais ji drūtai surakino* K. Donel (ŽR 326 [Kabelka 1964: 125])

← le. dial. *lańcug* (s. / v. le. *lańcuch*, [v.] le. *lańcuch*, le. dial. [DLd, Kšbd] *lencuch*, *leńcuch*) 'metalinė grandinė; pančiai, grandinės; eilė, vora ir kt.' (< v. v. a. **lannzug* ← v.v.a *lanne* 'grandinė' + v. v. a. *zuc*, *zug* 'traukimas, tempimas' [SW II 794; SPW XII 467–470; SSt IV 96; Karłowicz III 64; Brückner 1985: 306; ЭСБМ V 227; Фасмер II 458; MLex 121, 339; dar žr. Адомавичюте 1982: 47; Zinkevičius 1988: 135; ALEW; Mikulėnienė 2004: 78]) → s. blr. *лануць*, *ленуць* (*лануць*, *ленуць*) 'metalinė grandinė; pančiai, grandinės' (ГСБМ XVI 290, 291–292; Бўлыка 1980: 101), blr. (dial.) *лануць*, *ланьуць* (*лануць*, *лануць*) 'metalinė grandinė' (Носовичь 1984: 264; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 156; СБГП II 617; Шатэрнік 1929: 145; dar žr. Барысюк 2011: 123), r. dial. *лаńцуць* 'grandinė, grandinėle' (Даль II 236)¹⁸

macnūs 4 (adj.) 'galingas, stiprus, drūtas': *Taip nešvankiai su macniū ruvi susipyko* K. Donel (RG 734 [LKŽe; Kabelka 1964: 129])

← (s. / v.) le. *macny*, *macen* 'pilnas jėgų, stiprus, tvirtas, galingas; smarkus ir kt.' (SW II 1022–1023; SPW XIV 523–536; dar žr. Zinkevičius 1988: 130) → blr. (dial.) *моўны(ў)* 'stiprus, galingas' (Носовичь 1984: 292; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 172; ЭСБМ VII 75; ТС III 95)¹⁹

maskōlius 2 (sm.) 'rusas': *Ar nedabojai, kad visi taip elgiasi būrai? Šveds, maskōlius, lenks ir žyds kitaip nepadaro* K. Donel (ŽR 170 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 131])

← (v.) le. *moskal* 'Maskvos gyventojas; Maskvos caro kariuomenės karys; toks pyragas (iš avižinių dribsnių); tešlos gumulėlis; daug valgantis žmogus, rajūnas; tokia žuvis' (SW II 1046–1047; SPW XV 34; ЭСБМ VI 246; Фасмер II 659) → blr. *москаль* / *маскаль* 'maskvietis, rusas; rusų kariuomenės kareivis' (Носовичь 1984: 290; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 167; ЭСБМ VI 245–246), r. *москаль* 'maskvietis, rusas; kareivis' (Даль II 349)

¹⁸ Z. Zinkevičius (1988: 135) lie. *lenciūgas* 'grandinė' priskiria rytų slavų kalbų skolinių grupei.

¹⁹ S. lie. *māčnas*, -à 4 (adj.) 'galingas, stiprus, drūtas': *Aš esmi... māčnas, kerštaujsis* MŽ 20; *māčnai* (adv.): *Idant... neabejotų, bet māčnai tikėtų* Vln 28 (LKŽe) dėl struktūrinio elemento -č-, matyt, priskirtinas rusizmams, plg. s. r. *мочный* 'stiprus, tvirtas; galingas' (СРЯВ IX 283–284) ≠ s. blr. *мочный* 'pilnateisis; teisėtas' (ГСБМ XVIII 193).

miėsčionis 1 (sm.) ‘kas mieste gyvena, miestietis’: *Miesčionys be vargų mieste šokinėję* K. Donel (PL 248 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 134])

← (s. / v.) le. *mieszczanin* ‘miesto gyventojas, miestelėnas; pilietis’ (~ s. č. *měščěnin* ‘t. p.’ [SW II 964; SPW XIV 91–95; SSt IV 237; Bělič, Kamiš, Kučera 1978: 134; dar žr. Zinkevičius 1988: 131–132; Шанский II¹⁰ 187]) → s. blr. *мешчанинъ*, *мешчанинъ* ‘miestietis; gyventojas, pilietis; bajorų luomo atstovas’ (ГСБМ XVIII 33–34; Булыка 1980: 26), blr. *мешчанін* ‘nuolatinis miesto gyventojas, miestelėnas; pilietis’ (Байкоў, Некрашэвіч 1993: 169; ЭСБМ VII 30–31), s. r. *мѣщанинъ* ‘žemo luomo miestietis (ppr. amatininkas), mokantis mokesčius; miestietis; prekybininkas’ (СРЯВ IX 143–144), r. *мѣщани́нъ* ‘žemo luomo miestietis, kuriam taikoma karinė prievolė; amatininkas, nepriklausantis pirklių gildijai’ (Даль II 373; Фасмер II 616)

mišiša 4 (sf.) ‘svarbiosios krikščionių pamaldos’: *Jūs apjakėliai, mišišon sudriskę bei skaroti nukaksit.* K. Donel (VD 592 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 135])

← (s. / v.) le. (dial.) *msza*, (pl.) *msz(e)* ‘mišios; muzika, grojama per šias apeigas’ (< s. č. *mšě* ‘mišios’ ← v. v. a. *měsse*, *misse* / s. v. a. *missa* ‘mišios; mugė [rengiama po mišių]’ ← V. lo. / lo. *missa* ‘mišios; šventosios apeigos; šv. Rašto skaitymas ir kt.’ [SW II 1063; SPW XV 156–160; SSt V 239; Karłowicz III 195; Būga I 347; ЭСБМ VII 110; Фасмер III 22; Machek 1968: 382; Rejzek 2001: 395; Wackernagel 1878: 199; Köbler 1993: 1459; Seebold 2008: 591; Schützeichel 2012: 225; Niermeyer 1976: 693–694; dar žr. Zinkevičius 1987: 138; Walczak 1995: 53]) → s. blr. *миа* (*имиа*) ‘katalikų mišios’ (ГСБМ XIV 104; XVIII 242; Булыка 1972: 211, 1980: 183), blr. dial. *миа́* ‘mišios’ (Цыхун 1993: 89), r. *миа* ‘katalikų mišios’ (Даль II 364)²⁰ ≠ blr. dial. *имиа́*²¹ ‘t. p.’ (СБГП II 344)

moliavóti, -ója, -ójo (verb. tr.): *O moliavóty stuopy dar daugiau sugabeno* K. Donel (RG 722 [Kabelka 1964: 136])

← (s. / v.) le. *malować* ‘dažyti; piešti; puošti ir kt.’ (< v. v. a. *mālen* / s. v. a. *mālĕn* ‘piešti, tapyti; dažyti’ / v. *malen* ‘piešti, tapyti; dažyti [ir veidą]; puošti’ [SW II 859; SPW XIII 58–60; SSt IV 146; Wackernagel 1876: 191; Köbler 1993: 1402; Schützeichel 2012: 213]) → s. blr. *малевати*, *маловати*, *малиовати* ‘piešti, tapyti; aprašyti, išaiškinti’ (ГСБМ XVII 234–235; Булыка 1980: 166), blr. *малевáць* / *малявáць* ‘piešti, dažyti; aprašyti; aptarti’ (Носовичъ 1984: 278; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 165; ЭСБМ VI 206), s. r. *малевати*, *молевати* ‘piešti, tapyti’ (СРЯВ IX 243), r. *малевáть* ‘t. p.’ (Даль II 292)

moliōrius 2 (sm.) ‘tapytojas’: *Kad aš tai pamatau, tuojaus man giltinė rodos, kaip ją moliōriaus ranka moliavodama rašo* K. Donel (RG 539 [LKŽe; Kabelka 1964: 136])

← (s. / v.) le. (dial.) *malarz* (le. dial. [SLd (Górny Śląsk)] *malerz*) ‘dažytojas; tapytojas’ (< v. v. a. *mālare* ‘tapytojas; dažytojas’ [SW II 856; SPW XIII 54–55, 56; SSt IV

²⁰ B. Kabašinskaitė (2013: 68) ši skolinį interpretuoja kaip monogeninį polonizmą, nors iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad taip nėra.

²¹ Lie. dial. *imšà* 4 (sf.) ‘mišios’ (ZtŽ 235; ZŠT I 54, II 409) dėl morfologinės struktūros priskirtinas gudizmams.

146; Karłowicz III 102; Фасмер II 565; ЭСБМ VI 207; MLex 133]) → s. blr. *маларь, малярь* (*малерь, молерь*) ‘tarytojas’ (ГСБМ XVII 251–252; Булыка 1980: 160), blr. *маляр* ‘dažytojas; tarytojas’ (Байкоў, Некрашэвіч 1993: 165; ЭСБМ ibd.), s. r. *молярь* ‘tarytojas’ (СРЯВ IX 257), r. *маляр* ‘dažytojas’ (Даль II 296)

nōbažnas, -a 1 (adj.) ‘pamaldus’: *Aš, rankas savo būriškas kaip reik susiėmęs, poniškų bei nōbažnų vis poterių laukiu* K. Donel (RG 300 [LKŽe; Kabelka 1964: 143–144])

← (s. / v.) le. *nabožny* ‘pamaldus, dievotas; sukeliantis pamaldumą ir pan.’ (< č. *na božě* ‘Dievui, Viešpačiui’ [SW III 12; SPW XV 379–383; ЭСБМ VII 166; ЭССРЯ I 552; dar žr. Palionis 1967: 273; Zinkevičius 1988: 133; Kabašinskaitė 1998: 18; ALEW]) → s. blr. *набожний* ‘religingas, pamaldus’ (ГСБМ XVIII 291–292), blr. *набóжний* ‘pamaldus, religingas, tikintis’ (Носовичь 1984: 298; ЭСБМ VII 166), s. r. *набожний* ‘pamaldus, dievotas, nuoširdžiai tikintis’ (СРЯВ X 20), r. *набожний* ‘t. p.’ (Даль II 380)

padōnas 2 (sm.) ‘pavaldinys, tarnas, nelaisvas, priklausomas žmogus, baudžiauninkas’: <...> *ponpalaikis, rodos, juokiasi būrui bei savo pusgyvi padōnų laiko per šunį* K. Donel (Pp 129 [Kabelka 1964: 155])

← (s. / v.) le. *poddany* ‘pavaldinys; bernas (ūkio darbininkas), baudžiauninkas’ (< [vertinys] V. lo. *subditus* ‘pavaldinys; vasalas’ < V. lo. *subditus* ‘pavaldus; priklausomas’ ← lo. *subditus* ‘pavergtas; pavaldus’ [SW IV 346; SPW XXV 394–399; SSt VI 236; Niermeyer 1976: 996; ЭСБМ VIII 104; ЭССРЯ II 147; dar žr. Palionis 1967: 282; Kregždys 2014: 411]) → s. blr. *подданий* ‘pavaldinys’ (Булыка 1980: 21), blr. (dial.) *подд́аний / падд́аны* ‘baudžiauninkas; pavaldinys’ (Носовичь 1984: 440; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 208; Шатэрнік 1929: 188; Расторгуев 1973: 184), blr. dial. *падд́аний* ‘t. p.’ (Бялькевіч 1970: 304), (s.) r. *подданный* ‘pavaldinys’ (СРЯВ XV 248; Даль III 170; dar žr. Гарбуль 2009_a: 528)

pasilieavóti (verb. refl.) ‘pasiaukoti’: *O jūsų mylistai, kad švėsit rudenį riebų, daug linksmybių velydams, pasilieavóju* K. Donel (VD 710 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 166])

↔ (s. / v.) le. *polecac* ‘pristatant ką pagirti, rekomenduoti; patikėti, pavesti rūpintis, įpareigoti’ (SW IV 527; SPW XXVI 430–431; dar žr. Kazak 2011: 79; ALEW [žr. s. v. *liesavóti*]) → s. blr. *полеца́ти, полицата́ти* ‘patikėti (kam ką), atiduoti, perduoti; nurodyti; rekomenduoti’ (ГСБМ XXVI 136; Булыка 1972: 251)

pažỹcyti (verb. tr.) ‘duoti kam į skolą, gražintinai’: „*Duok; tarė, „kekšė, duok tuojaus pažỹcytą skolą*“ K. Donel (Šd 21 [Kabelka 1964: 172])

← (s. / v.) le. *pożyczyć* ‘skolinti, paskolinti; siųsti linkėjimus ir kt.’ (SW IV 930; SPW XXIX 433–435; dar žr. Markus-Narvila 2011: 180, 291) → s. blr. *пожичити, пожычы́ти* ‘paskolinti; skolintis’ (ГСБМ XXV 391–392; Булыка 1972: 249), blr. dial. *пажы́чыць* ‘t. p.’ (СБГП III 328) ≠ blr. (dial.) *пазы́чыць* ‘t. p.’ (ТСБМ III 604; СБГП III 334; ЭСБМ VIII 119), blr. dial. *позы́чыць* ‘paskolinti, duoti skolon; pavogti, pačiupti’ (TC IV 126), s. r. *позычити* ‘paskolinti’ (Срезневский II 1093), r. dial. *позычыть* ‘skolinti(s)’ (Даль III 233; СРНГ XXVIII 342)

põnas 2 (sm.) 'privilegijuoto luomo žmogus; turtingas žmogus, dvarininkas, savininkas; šeimininkas; kas nedirba fizinio darbo, valdininkas': *Juk žinai, kad dviem negali paslūžyti põnam* K. Donel (Pš 45 [Kabelka 1964: 180])

← (s. / v.) le. *pan* 'valdovas, karalius; Dievas; maitintojas; turtingas žmogus ir kt.' (SW IV 30–31; SPW XXIII 76–139; SSt VI 17; ЭССРЯ II 107; dar žr. Palionis 1967: 282; Адомавичюте 1982: 43, 46; Zinkevičius 1987: 139; Walczak 1995: 68, 73; Титаренко 2010: 177–178) → s. blr. *пань* 'valdovas, karalius; aritokratas; ponas, žemvaldys, Dievas; vyras ir kt.' (ГСБМ XXIII 439–442; Булыка 1972: 235, 1980: 21), blr. (dial.) *пан(ь)* 'turto valdytojas; žemvaldys; ponas, bajoras; kilmingas žmogus; namų šeimininkas; ūkininkas' (Носовичь 1984: 392; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 220; СБГП III 386; ТС IV 11; ЭСБМ VIII 146), s. r. *пань* 'Lietuvos ir Lenkijos valstybės didikas; bajoras, dvarininkas; emigrantas iš Lenkijos ar Lietuvos' (СРЯВ XIV 143)

ponavóti, -ója, -ójo (verb. tr., intr.) 'būti ponu, valdyti': *Ponai žemės šios be jo negal ponavóti* K. Donel (ŽR 470 [LKŽe])

← (s. / v.) le. *panować* 'valdyti, vadovauti; turėti nuosavybės teise ir kt.' (SW IV 39; GS 126; SPW XXIII 175–182; SSt VI 30; dar žr. Palionis 1967: 282) → s. blr. *пановати, пановать* 'valdyti, vadovauti; būti valdovu; dalyvauti; dominuoti; disponuoti' (ГСБМ XXIII 431–432; Булыка 1972: 235, 1980: 34), blr. *пановаць / панаваць* 'roniškai gyventi, ronauti; valdyti' (Носовичь 1984: 391; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 220; ЭСБМ VIII 146), r. *пановать* 'ronauti; gyventi kaip bajoras' (Даль III 16)

porà 3, 4 (sf.) 1. 'vyras ir moteris kaip sutuoktiniai, mylimieji ir pan.': *Uošvis su svečiais visais pasveikina porą* K. Donel (Pp 38 [dar žr. Krištopaitienė 2005: 295]); 2. 'paukščių, gyvulių patinas ir patelė': *Viewersiai, poroms lakstydami, žaidė* K. Donel (VD 62 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 181])

← (s. / v.) le. *para* 'du vienodi dalykai, pora; žmonių pora; lyginis skaičius; keletas, nedaug ir kt.' (< v. v. a. *pâr, par* 'lygus, vienodas; pora' ← lo. *par* [adj.] 'lygus, vienodas; atitinkantis; porinis', [sub.] 'pora, du' [SW IV 50–51; SPW XXIII 246–247; SSt VI 37; Brückner 1985: 395; Būga I: 109; LEW 639; Фасмер III 203; ЭСБМ VIII 160; MLex 157]) → s. blr. *para* 'pora' (Булыка 1980: 154), blr. *нара* 't. p.' (ТСБМ IV 35), s. r. *пара* 't. p.' (СРЯВ XIV 150), r. *нара* 't. p.' (Даль III 17)

põteriai 1 (sm.) '(bažn.) atmintinai kalbamos tam tikros maldos': *Põteriai, kaip krikščionims reik, skaityt užsimiršo* K. Donel (RG 185 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 181])

← le. dial. *Pater (noster)* (v. le. *Pater noster*) 'malda „Tėve mūsų“' (SPW XXIII 313; Karłowicz IV 56–57) ꝛ (s. / v.) le. *pacierz*²² 'Tėve mūsų (malda); malda, meldimasis;

²² Nina Borowska (1957: 332), matyt, remdamasi lenkų leksemos afrikatos *-c-* ir baltarusių dantinio *-t-* diferencija, teigia, kad lie. *põteriai* pasiskolintas iš senosios gudų kalbos (dar žr. Адомавичюте 1980: 9). Dėl tos pačios priežasties lie. dial. *põterka* 1 (sf.) 'atskiras karolių rutuliukas': *Raikštelis nutrūko, ir pabiro põterkos* Lš; *Paimk siūlą, verk poterką prie poterkos* Lp; *Jau kap skūpi, põterkėle (toks maloninis*

rožinio karoliukas; rožinis; stuburas ir kt.' (< s. č. *páteř* 'Tėve mūsų [malda]; rožinis' ← V. lo. *paternoster* 'rožinis' [SW IV 5; SPW XXIII 7–9; SSt VI 3; Kudzinowski 1974: 100; Brückner 1985: 390; ЭСБМ VIII 244; Machek 1968: 437–438; Rejzek 2001: 453; Bělič, Kamiš, Kučera 1978: 296; Blaise 1994: 661; plg. Zinkevičius 1987: 139]) → s. blr. *пaтeр'ь* (*пaцeр'ь*) 'malda' (ГСБМ XXIV 55; Булыка 1980: 180) ≠ blr. (dial.) *пáцeр'ь* (v), (pl.) *пáцeр'ы* (*пáц'ыры*) 'malda; Tėve mūsų (malda); rožinis' (Носовичъ 1984: 395; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 228; СБГП III 468; ЭСБМ ibd.)

procià 2 (sf.) 'darbas, triūsas': *Ir už prōcią jums menkai dėkavos išlėkė* K. Donel (PL 345 [Kabelka 1964: 188])

← (s. / v.) le. *praca* 'žmogaus veikla, darbas; pastangos; nuovargis; darbo rezultatas ir kt.' (< s. č. *práce* 'darbas, veikla; veikalas' [SW IV 965; SPW XXX 1–20; SSt VII 20; ЭСБМ X 18; Machek 1968: 477–478]) → s. blr. *праца* 'žmogaus veikla, darbas; rūpestis; darbo rezultatas' (ГСБМ XXVII 484–485; Булыка 1972: 257, 1980: 95), blr. (dial.) *прáца* 't. p.' (Носовичъ 1984: 493; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 249; СБГП IV 104; TC IV 215; ЭСБМ X 18–19), r. dial. *прáца* 'darbas, veikla' (Даль III 382)

pùlokas 1 (sm.) 'pistoletas': *Bet ir Duraką pùloks perplyšdams pagadino* K. Donel (ŽR 310 [LKŽe; Kabelka 1964: 190])

← (v.) le. *pulhak*, *pólhak* 'toks ginklas' (< [partityvinis vertinys] v. *Halbhaken* 'pusiau + ginklas' [SW IV 943, V 432; SPW XXXIV 436; ЭСБМ X 212; dar žr. Palionis 1967: 278; Адомавичюте 1982: 43, 46]) → s. blr. *пулгакъ* (*полгакъ*) 'vidutinio dydžio šautuvas' (ГСБМ XXVI 115, XXIX 344–345; Булыка 1980: 70), blr. *пулгáк* 't. p.' (ЭСБМ ibd.)

pūstėlninkas 1 (sm.) 'rijikas, girtuoklis': *Jūs pūstėlninkai! Ar tam dievus savo gėrybes mums kasdien ir taip dosniai dovanoja, kad mes jas tikt vis kaip kiaulės ēsdami rytum?* K. Donel (RG 433 [LKŽe; Kabelka 1964: 191])

↔ (s. / v.) le. *pustelnik* 'žmogus, gyvenantis atokioje, kitų negyvenamoje vietoje; vienišius, eremitas' (SW V 438; SPW XXXIV 471) → s. blr. *пустелникъ*, *пустэлникъ* 'vienišius, atsiskyrėlis' (ГСБМ XXIX 356; Булыка 1980: 175), blr. (dial.) *пустэ́льнік* 't. p.' (Байкоў, Некрашэвіч 1993: 263; СБГП IV 193; ЭСБМ X 241)

rodà 2 (sf.), **rōda** 1 'patarimas': *Duodatės pasimokydint ir gerą rodą priimat* K. Donel¹ (LKŽe)²³

← (s. / v.) le. *rada* 'patarimas; taryba; mąslumas, protas; pasitarimų vieta; rotušė; patarėjas' (< v. v. a. *rāt* 'patarimas, pasitarimas; taryba' / v. *Rat* 't. p.' [SW V 461–462;

kreipimasis), *negali!* Lz (LKŽe) ir lie. *pōterkos* 1 (sf., pl.) 'karoliai' Al, Smn, Brt: *Ant kaklo kelios eilios pōterkų* Ds; *Aš tau pirksiu poterkėles* NS 83; *Žyčytos poterkaitės* Drsk (LKŽe; dar žr. ZtŽ 505), matyt, priskirtini gudizmams, t. y. vestini iš s. blr. *пaтeркy* 'karoliukai' (ГСБМ XXIV 42), blr. (dial.) *нaтeркi*, *пaтeркi* (*пáцeркy*, *пáцeркi*, *пáт'ыркы* / *пáцeркa*) '(gintaro ar stiklo) karoliai' (Носовичъ 1984: 395; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 228; ТСБМ IV 133; СБГП III 467; ЭСБМ VIII 222, 244), suponuotų le. *paciorka*, (pl.) *pacierki* 'rožinio karoliukas; rožinis; rožinio karoliukai' (SW IV 5), mat lenkų kalboje nėra užfiksuoti darybiniai alternantai su dantiniu *-t-*.

²³ Ši leksema į J. Kabelkos parengtą K. Donelaičio žodžių sąvadą nėra įtraukta (žr. Kabelka 1964: 197).

SPW XXXV 25–60; SSt VII 420; GS 166; MLex 164; ЭСБМ XI 24; dar žr. LEW 741; Zinkevičius 1988: 133]) → s. blr. *pađa* ‘magistrato taryba, sprendžianti miesto valdymo, teisminių ginčų klausimus; patarimas’ (СЛw; Булыка 1980: 189), blr. (dial.) *páđa* ‘patarimas; priemonė’ (Носовичъ 1984: 544; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 267; СБГП IV 238), s. r. *pađa* ‘patarimas; Lenkijos karaliaus patariamoji didikų taryba; taryba; kolegialus sprendimas; karaliaus patarėjas’ (СРЯВ XXI 120–121), r. *páđa* ‘patarimas; taryba’ (Даль IV 9)

rokùndas 1 (sm.) ‘apyskaita, atsiskaitymas’: *Tu, išputėli pilvoots... Tikt dabok, kas bus, kad stipdams rasi rokùndą* K. Donel (Ag 26 [Kabelka 1964: 198])

← (s. / v.) le. *rachunek* ‘skaičiavimas; sąskaita; aritmetika; finansinė ataskaita ir kt.’ (< v. v. a. *rech[en]unge* ‘sąskaita’ [SW V 458–459; SPW XXXV 6–7; SSt VII 418; Siatkowski 2004: 43; Фасмер III 450; ЭСБМ XI 154; MLex 164; dar žr. Walczak 1995: 80, 142; Kabašinskaitė 1998: 11]) → s. blr. *рахунокъ, рахункъ, рохунокъ* ‘skaičiavimas’ (ГСБМ XXX 34), blr. (dial.) *рахунокъ / рахунак* ‘dokumentas; skaičiavimas, apskaita; tvarka; ataskaita’ (Носовичъ 1984: 561; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 278; СБГП IV 293) ≠ s. r. *рахунка, рохунка* ‘skaičiavimas, sąskaita’ (СРЯВ XXII 119) ≠ r. dial. *рахунок* ‘tvarka’ (СРНГ XXXIV 346)

skárbas 3 (sm.) ‘pinigai, lobis’: *Amtsrots, tris žakus naujų skarbų pamatydams, vėl atsigavo ir sunkiai dūsauti paliové* K. Donel (ŽR 436 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 204])

← (s. / v.) le. *skarb* ‘lobis; turtas; (valstybės) išdas’ (< v. v. a. *schërf* / s. v. a. *skerf, skerpf, scerf* ‘[smulki] moneta; lepta – smulki Graikijos moneta’ ← s. v. a. *scarbôn, skarbôn* ‘raižyti; smulkinti’ ↔ *‘išraižytas monetos paviršius’ [SW VI 131; ISJP 18; SSt VIII 216–217; Фасмер III 633; ЭСБМ XII 118; Kluge 2002: 799; Wackernagel 1878: 253; Köbler 1993: 1749, 1762; Schützeichel 2012: 288; dar žr. Zinkevičius 1988: 130]) → s. blr. *скарбъ* ‘pinigai; vertingi daiktai; valstybės išdas; turtas; vertybių sandėlis’ (ГСБМ XXXI 301–303; Булыка 1972: 299, 1980: 81), blr. (dial.) *скарб(ь)* ‘(valstybės) išdas; turtas; lobis; brangenybės’ (Носовичъ 1984: 581; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 288; СБГП IV 440), (s.) r. (dial.) *скарбъ* ‘manta; kilnojamas turtas; namų apyvokos daiktai; (dial.) (valstybės) išdas’ (Даль IV 193; СРЯВ XXIV 177–178)

skrynė 4 (sf.) ‘tam tikra medinė, su antvožu ir kojelėmis, ornamentuota dėžė kam nors (ppr. drabužiams, kraičiui) laikyti’: *Kas iš to, kad Dikas nuogs pas kupiną skrynę, klūpodams ir vis vaitodams, garbina skarbus* K. Donel (VD 24 [LKŽe; Kabelka 1964: 206])

← (s. / v.) le. *skrzynia* ‘užvožiamą dėžę; skrynė ir kt.’ (< s. č. *škříně* ‘spinta; dėžė’ ← v. v. a. *schrîn* / s. v. a. *scrîni, skrîni* ‘dėžė; spinta’ ← lo. *scrinium* ‘apvalaina dėžė saugoti knygomis, dokumentams’ [SW VI 190–191; SSt VIII 261–262; Linde V 273; Būga II 487; Фасмер III 657; ЭСБМ XII 156–157; Machek 1968: 550; Rejzek 2001: 578; Bělič, Kamiš, Kučera 1978: 503; Wackernagel 1878: 258; Köbler 1993: 1787; Seebold 2008: 757; Schützeichel 2012: 293; dar žr. Palionis 1967: 275; Zinkevičius 1987: 140; Филичева 2003: 137]) → s. blr. *скрыня, скриня* ‘dėžė;

stačiakampio formos talpykla; slėptuvė; karstas' (ГСБМ XXXI 388–389), blr. (dial.) *скры́ня* 'didelė dėžė; skiaurė (dėžė su skylutėmis gyvoms žuvims laikyti); dėžė miltams, grūdams laikyti; ėdžios' (Носовичъ 1984: 588; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 291; СБГП IV 464; Сцяцко 1972: 102–103; dar žr. Прыгодзіч, Прыгодзіч 2011: 148), s. r. *скрына* 'kaustyta dėžė, skrynja; dėžė su dangčiu' (СРЯВ XXV 31; dar žr. Гарбуль 2009: 405–406), r. *скры́ня* 'dėžė, užvožiama dėželė' (Даль IV 209)

skūrà 4, 2 (sf.) 'tik nulupta ar ir išdirbta gyvulio oda, kailis': *O ir kiaulių bei ožkų taip daug mėsinėjau, kad jau vos žinojau, kur skūràs pakabinti* K. Donel (VD 382 [LKŽe; Kabelka 1964: 206])

← (s. / v.) le. *skóra* 'žmogaus ir gyvūno oda; užpakalis; išdirbta oda; medžio žievė ir kt.' (SW VI 169–170; SSt VIII 250–251; Linde V 261–262; dar žr. Mikulėnienė 2004: 78) → s. blr. *скура* 'oda; išdirbta gyvūno oda; gyvenimas' (ГСБМ XXXI 396), blr. (dial.) *скўра* 'žmogaus oda; išdirbta gyvūno oda' (Носовичъ 1984: 589; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 292; СБГП IV 471–472; TC V 52; ЭСБМ XII 167) ≠ r. *шкўра* 'neišdirbta žvėries oda su kailiu; medžio žievė; netikusi moteriškė ir kt.' (Даль IV 638–639; Фасмер IV 451)

šmōtas 2 (sm.) 'atskira kokio daikto dalis, gabalas': *Ratas ant ašies braškėdamas sukasi sunkiai irgi, žemes bjaurias išplėšdamas, teškina šmōtais* K. Donel (RG 17 [LKŽe; Kabelka 1964: 227])

← (v.) le. *szmat* ([v.] le. *szmata*) 'gabalas; skiautė; daug ir kt.' (< v. v. a. *snat*[t]e 'juostelė; randas' / v. dial. [švabų] *Schnatte* 'medžio, mėsos įpjova' / v. *Schnat* 'riba, linija, ruožas' [SW VIII 638; Linde V 554; Фасмер IV 458–459; LEW 1015; dar žr. Zinkevičius 1990: 35; Kardelis 2003: 89]) → s. blr. *шматъ* 'gabalas; mėsos gabalas' (СЛw; Булыка 1980: 186), blr. (dial.) *шмат(ъ)* 'gabalas; didelis kiekis; didelės apimtys, daug' (Носовичъ 1984: 714; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 350; СБГП V 486–487), r. *шматъ* 'gabalas; atraiža; dalis; nuotolis ir kt.' (Даль IV 640)

šoblė 4 (sf.) 'kardas, kalavijas': *Rodės man, kad visas sviets, kovot susibėges, kardus ir šoblės į margas sunešė pievas* K. Donel (VD 439 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 227])

← (s. / v.) le. *szabla* 'riestų ašmenų kardas ir kt.' (< vengr. *szablya* 'lenktas kardas' [SW VI 549; SSt VIII 526–527; Linde V 500; Фасмер III: 541; Wołosz 1989: 301–302; Géza 1991: 278; Tóth 2007: 130; dar žr. Palionis 1967: 278; Zinkevičius 1988: 129]) → s. blr. *шабля* 'kardas' (Булыка 1980: 70), blr. (dial.) *шáбля* 'kardas; šraga' (Носовичъ 1984: 703; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 346; СБГП V 450)

trōpytis, -ija, -ijo (verb. refl. impers.) 'atsitikti, pasitaikyti': *Andai trōpijos, kad aš, į baudžiavą jodams, kaip šaltyšiu reik, įdrožiau tinginį Slunkių* K. Donel (RG 501 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 241])

← (s. / v.) le. *trafic* 'pataikyti į taikinį; pulti, paliesti; sutikti, rasti; atsirasti tinkamu metu; pasirinkti; įtikti; sugebėti; aiškiai išdėstyti, paaiškinti ir kt.' (< v. v. a. *trēffen* 'pataikyti' [SW VII 91–92; SSt IX 179; Linde V 644–645; Фасмер IV 94; ЭСБМ XIII 350]) → s. blr. *трафіту* 'pataikyti, pasiekti; sutikti' (Булыка 1972: 324, 1980:

189) ≠ s. blr. *тpанути* ‘kankinti; sunaikinti; išbandyti; (už)pulti’ (ГСБМ XXXIII 420–422), blr. (dial.) *тpáнуць / тpáніць, тpáфіць* ‘pataikyti į taikinį; rasti, sutikti; atspėti; suspėti, įveikti; galėti ir kt.’ (Носовичъ 1984: 638; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 314; СБГП V 117; ТС V 151; ЭСБМ XIII 349–350), r. *тpáфуть, тpáнуть* ‘pataikyti į taikinį’ (Даль IV 426; Фасмер ibd.)

uõžyti, -ija, -ijo (verb. tr.) ‘branginti, vertinti’: *Tu neliūbiji pyragų neigi ragaišių irgi neuõžiji gardžiausio gėrimo ponų* К. Donel (PL 135 [LKŽe; Kabelka 1964: 262])

← (s. / v.) le. *ważyć* ‘sverti svarstyklėmis; sverti; nuspręsti; rizikuoti; vertinti; mojuoti; ketinti; nekęsti; rizikuoti; pasiekti lygį, vertę ir kt.’ (← [s. / v.] le. [dial.] *waga* ‘svarstyklės; pastatas, kuriame sveriamas; svėrimas; trauka; gyvūnų takas; svarmuo; pasvertas kiekis; svoris; svarba, svarbumas; pagarba; svirtis; lynas, virvė; pakabinami svarmenys; branktas; audimo staklių svarmenys ir kt.’ < v. v. a. *wāge* / s. v. a. *wāga* / v. *Wage* ‘svarstyklės; svarmuo; svoris’ [SW VII 442–443, 476–477; Linde VI 125–126, 150–151; SSt X 34–35, 52–54; Karłowicz VI 64; Brückner 1985: 598–599; Фасмер I 263; ЭСБМ II 12; Wackernagel 1878: 368; Köbler 1993: 2185; Schützeichel 2012: 367; dar žr. Zinkevičius 1988: 131, 134; plg. Шанский²⁴ I³ 4; Судник 1975: 142]) → s. blr. *важыти, важити* ‘sverti; kainuoti; sverti svarstyklėmis; (į)vertinti, tausoti; svarstyti; turėti vertę; ketinti’ (ГСБМ II 291–294; Булыка 1980: 184), blr. (dial.) *ва́жыць / ва́жыць* ‘sverti svarstyklėmis; rizikuoti; drįsti, ketinti; vertinti; turėti omenyje’ (Носовичъ 1984: 42; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 55; СБГП I 268; ЭСБМ II 23), r. dial. *ва́жить* ‘sverti; (pa)kabinti’ (Даль I 159)

zalniėrius 2 (sm.) ‘kareivis’: *Ir kaip koks zalniėrius, krygeį nosį palikęs... į bau-džiaų slenka* K. Donel (Pp 180 [Kabelka 1964: 262])

← le. dial. (DLd [Kujawy]) *zołniér, zołniérz* ‘kareivis’ (← s. le. [dial.] *zołnierz* / [v.] le. *zołnierz*) ‘kareivis; kariuomenė’ < č. *žoldněř* ‘t. p.’ ← v. v. a. *soldenære, soldner* / v. *Söldner* ‘samdomas kareivis’ ← it. *soldato* ‘karys’ [Karłowicz VI 447; SW VIII 717; SSt XI 590; ISJP 69; Kudzinowski 1974: 101; Machek 1968: 730; Kluge 2002: 855; dar žr. Palionis 1967: 279; Адомавичюте 1982: 43, 46; Zinkevičius 1988: 131; Walczak 1995: 80; Rejzek 2001: 751; plg. Жирмунский 1948: 106]) → s. blr. *золнерь* ‘karys’ (Булыка 1980: 61)

žegnõnė 2 (sf.) 1. ‘palaiminimas’: *Bet... stalą su tokiom žegnõnėms pekliškoms įžegnojęs, duoną nutveria riekt* K. Donel (VD 122); 2. ‘(prk.) Dievo malone gauti darbo vaisiai’: *O iš mėšlo smirdinčio žegnõnė pareina* K. Donel (VD 277 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 264])

← (s. / v.) le. *żegnanie* ‘kryžiaus ženklų imitavimas, laiminimas; pašventimas ir kt.’ (SW VIII 703; SSt XI 580; Linde VI 883) → blr. *жэгнанне* ‘laiminimas; atsisveikinimas’ (Носовичъ 1984: 154) – dėl kilmės žr. *žegnõti*

²⁴ Kai kurie slavistai teigia, kad tai yra bendraslaviškasis skolinys iš s. v. a. *wāga* (plačiau žr. Преображенский I 61–62; Шанский ibd.; ЭССРЯ I 92).

žegnóti, -ója, -ójo (verb. tr.) 'laiminti (ppr. kryžiaus ženkle)': *Vislab bus niekai, ką veiksım argi pradėsim, kad žegnójanti rankelė tavo negelbės* K. Donel (ŽR 672 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 264])

← (s. / v.) le. *žegnać* (*się*) 'daryti ranka kryžiaus ženklą; laiminti; pašvęsti; (evangelikų) sutvirtinti; užkalbėti (ligą, nužiūrėjimą); atsisveikinti, pavesti Dievo valiai ir kt.' (< č. *žehnati* 'laiminti; reikšti padėką' ← v. v. a. *sēgenen* / v. *segnen* 'laiminti, daryti ranka kryžiaus ženklą; apdovanoti' ← V. lo. *signare* 'ką peržegnoti, laiminti; persižegnoti; krikštyti; sutvirtinti ir kt.' [SW VIII 703; SSt XI 579–580; Linde VI 882; Brückner 1985: 664; ЭСБМ III 199; Machek 1968: 724; Niermeyer 1976: 970; MLex 189; dar žr. Palionis 1967: 274; Судник 1975: 84, 170; Zinkevičius 1987: 138; Walczak 1995: 54; PEŽ IV 106; Филичева 2003: 141; plg. Kardelis 2003: 66]) → s. blr. *жeкгнати, жeгнати* / *жeкгнатися, жeгнатися* 'atsisveikinti, išlydėti; krikštyti' (ГСБМ IX 282; Булыка 1980: 182), blr. *жeгнáць* (*жaгнáць*) 'laiminti; daryti ranka kryžiaus ženklą' (Носовичь 1984: 154; Байкоў, Неқрашэвіч 1993: 100; ЭСБМ III 199)

žyčyti, -ija, -ijo (verb. intr., tr.) 'duoti kam į skolą, skolinti': *Taip avėlė... tokį matydama gvolťą ir neturėdama jau ant viso svieto pagalbos iš bėdos miežius nežyčytus žada atduoti* K. Donel (Šd 25–27 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 265])

← (s. / v.) le. *žyczyć* 'linkėti gera, džiaugtis kito sėkme; palenkti savo pusėn, verbuoti; patarti, duoti patarimą; leisti, sutikti; paskolinti, leisti naudotis' (SW VIII 730–731; SSt XI 604; Linde VI 1064–1065; dar žr. Walczak 1991: 72; Kardelis 2003: 106; Kazak 2011: 80) → s. blr. *жичити, жичыти, жычити, жычыти* 'trokšti, linkėti' (ГСБМ X 39; Булыка 1972: 114, 1980: 133), blr. *ж́ичиць* 'linkėti' (Носовичь 1984: 156), r. dial. *ж́ичить* 'skolintis' (СРНГ IX 201) ≠ s. blr. *зичити, зычыти* 'trokšti, linkėti' (ГСБМ XIII 271–272), blr. (dial.) *з́ичиць* / *з́ичыць* 'linkėti; patarti' (Носовичь 1984: 222; ЭСБМ III 353; ТС II 170), r. dial. *з́ичить* 'linkėti' (Даль I 697)

1.2.1. Neapibrėžtųjų polonizmų morfofonetiniai alternantai, antriniai vediniai

čiepėlis (sm. dem.) 'jaunas įskiepytas medelis': *Ogi namėj čiepelius gražius išdykusios lupat* K. Donel (Vp 29 [Kabelka 1964: 67]) ⇔ *čiėpas*

čiėpas 4, 2 (sm.) Plv 1. 'šakelė, atauga, kuria skiepijamas kitas augalas, skiepas, įskiepis' SD 361, R 276, K: *Čia prastas čiėpas, neprigis* Pbs; *Sprausmės, arba čiėpai, tur būti viduriai nekiaurais, sveiki* S. Dauk; 2. 'jaunas įskiepytas medelis, skiepas' R 327: *Pernai pasodintas čiėpas gerai auga* Plv; *Šią žiemą visi čiėpai nušalo* Pgr; *Kiškis per žiemą visus čiėpus nugriaužė* Grž ir kt. (LB 66, RD 73, BB Ps 128.3); 3. '(ppr. pl.) skiepas, vakcina': *Raupliniai čiėpai* rš; *Mane čiėpijo, tik čiėpai neprigijo* Kp; 4. 'skiepijimo žymė kūne': *Jau štai to čiėpo nė nežymu* Plv; *Kokie dideli čiėpai!* Slnt; 5. 'lenktinio peilio geležtės įpiova': *Peilio čiėpas pailgas* Jrb – žr. *ščiėpas* (dar žr. Roszko 2009: 76)

ščiėpas 4 (sm.) NdŽ, Švnč, FrnW 1. 'šakelė, atauga, kuria skiepijamas kitas augalas, skiepas, įskiepis' Sut, MP 93: *Paėmiau ščiėpū iš grūšios* Ign; (prk.): *Kalti esme... įskelt jon (sielon) ščiėpeliūs visokių gamtų šventųjų* DP 96; 2. 'jaunas įskiepytas medelis, skiepas': *Nusipirkau ščiėpū* OZ 55 / *Kai ščiėpas jaunas buvau* Aps; *Tavo vaikeliai kaip alyvos ščiėpeliai (atžalėlės)* Mž 386

← (s. / v.) le. *szczep* 'poskiepis; paskiepytas medelis ir kt.' (SW VI 581; SSt VIII 538–539; Linde V 521; dar žr. ALEW [s. v. *čiėpas*]),

|| ≠ blr. (dial.) *шчына* 'poskiepis' (Байкоў, Некрашэвіч 1993: 353; Сцяшковіч 1983: 568) ≠ r. *уенá* 'medžio skala, gabalėlis' (Даль IV 655; plg. Фасмер IV 502–503)

dabóti, -ója, -ójo (verb. tr.) 'saugoti, prižiūrėti': *Ar ant vaikpalaikių, kaip tėvui reik, nedabóji* K. Donel (ŽR 299 [LKŽe; Kabelka 1964: 67])

dabótis, -ója, -ójo (verb. refl.) 1. 'saugotis': *Taiği dabokis su ponu pasipūtusiu šūtyt* K. Donel (ŽR 409); 2. 'rūpintis, stengtis': *Iš mažų dienų dabójaus viežlybai elgtis* K. Donel (Pš 30 [LKŽe; Kabelka 1964: 67]) – žr. **dbóti** (su epenteziniu resp. neetimologiniu *-a-* [dėl šio fonetinio fenomeno žr. Zinkevičius 1966: 135–136; dar žr. Адомавичюте 1982: 47; Zinkevičius 1988: 38, 130; Zinkevičius II 272])

bóti, bója, bójo (verb. intr.) 'paisyti, kreipti dėmesį': *Ale nebók, gaidau, neverk, permier nusimydams* K. Donel (PL 529 [LKŽe; Kabelka 1964: 63]) – žr. **dbóti** (su inicialinio *d-* afereze)

dbóti, -ója, -ójo (verb. tr., intr.) 'stebėti (ką), žiūrėti (ko)': *Kursai dboja ant šauksmo paukščio* Ch 5Moz 18.10; *Ai nedbok nieko, mano seserėlė* JR 165; *Nedboju né kalbužėlių, kad į širdį bernelis* JV 276

← (s. / v.) le. *dbač* 'rūpintis; kreipti dėmesį ir kt.' (SW I 431; GS 28; SPW IV 561–565; SSt II 44; ЭСБМ III 129–130; Urbutis 2009: 423) → s. blr. *дбату* 'rūpintis; galvoti apie ką; atkreipti dėmesį, pastebėti' (ГСБМ VII 271–272; Булька 1980: 197), blr. (dial.) *дбаць* 'rūpintis; galvoti, kreipti dėmesį' (Носовичь 1984: 127; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 92; TC II 9), r. dial. *дбать* 'rūpintis; kaupti, rinkti' (Даль I 416)²⁵

kaštúotis, -úoja, -ávo (verb. refl.) 'darytis išlaidas': *Todėl tėvai jos... tytveik daug dėl to kaštāvos irgi steliavos* K. Donel (RG 142 [LKŽe; Kabelka 1964: 108]) – žr. **kaštavóti**

kaštúodintis (-ytis), -inasi, -inosi (verb. refl.) 'darytis išlaidas, kaštuootis': *Kiti taip daug nenorėjo kaštúodytis* K. Donel (LKŽe)²⁶ – žr. **kaštavóti**

kaštavóti, -ója, -ójo (verb. intr.) 'kaštuoti, atsieiti' [K]: *Ar tau daug čebatai kaštavojo?* Ds (LKŽe; dar žr. ZtŽ 278; ZŠT I 353)

²⁵ Kai kurie slavistai rekonstruoja prasl. **dbati* 'rūpintis' (Фасмер I 486 [O. Trubačiovo intarpas]; ЭССЯ V 172–173), t. y. traktuoja išvardytas rytų slavų leksemas kaip paveldėtas, o ne kaip skolinius iš vakarų slavų kalbinio arealo.

²⁶ Ši leksema į J. Kabelkos parengtą K. Donelaičio žodžių sąvadą nėra įtraukta (žr. Kabelka 1964: 197).

← (s. / v.) le. *kosztować* ‘kainuoti; turėti išlaidų, kaštuoti’ (← [s. / v.] le. [dial.] *koszt* ‘išlaidos, lėšos; kaina, vertė’ < č. *košt* ‘t. p.’ ← v. v. a. *kost[e]* ‘išlaidos, lėšos’ [SW II 495–496; SPW XVI 14–16, 17; SSt III 357; Karłowicz II 446; Sławski II 545–546; Siatkowski 2004: 16; Połomski 2010: 7; plg. Kluge 2002: 531; Фасмер II 361; ЭСБМ V 107; LEW 228; MLex 113; dar žr. Palionis 1967: 276; Адомавичюте 1982: 43; Zinkevičius 1988: 136]) → s. blr. *коштовату* ‘kaštuoti’ (ГСБМ XVI 72), blr. (dial.) *коштовáць* ‘išmėginti; kaštuoti’ (Носовичь 1984: 250; ТС II 231), s. r. *коштовату* ‘kainuoti, atseiti’ (СРЯВ VII 396–397), r. dial. *коштовáть* ‘kainuoti; būti vertinamam; tikti ir kt.’ (Даль II 183)

krōmininkas 1 (sm.) ‘pirklys, pardavėjas’: *Rudikis... tarp krōmininkų ir kupčių greitai nulindo* K. Donel (Rj 6 [LKŽe; Kabelka 1964: 118]) – žr. *krōmninkas*

krōmninkas (*krōmnykas*), *-ė* 1 (smob.) 1. ‘pirklys, pardavėjas’: *Kromnykams... pabučiais ir pakiemiais landinėti užsakyta (uždrausta) turėtų būti* BzBk II 119; 2. ‘(prk.) kuprius’: *Mes ir kuprius kromnykais vadinam* Ds; 3. ‘(prk.) tekis’: *Kieno gi čia toks krōmnykas atbėga?* Ds

← (v.) le. *kramnik* ‘smulkių prekių prekeivis; keliaujantis pirklys’ (← [s. / v.] le. *kram* ‘prekybos kioskelis; nedidelė parduotuvė; amatininkų dirbtuvės; prekės ir kt.’ < v. v. a. *krām* ‘prekė, smulkmė ir kt.’ / s. v. a. *krām* ‘prekybos vieta turguje ir kt.’ // v. *Kram* ‘smulkios prekės; atliekos; reikalai ir kt.’ [SW II 526, 527; SPW XI 121–122, 124; SSt III 375; Kluge 2002: 534; Wackernagel 1878: 165; Köbler 1993: 1264; Schützeichel 2012: 182; dar žr. Kabelka 1964: 25, 118; Palionis 1967: 276; Адомавичюте 1979: 99–100, 1982: 43; Walczak 1995: 142]) → s. blr. *крамнік* ‘pirklys, pardavėjas’ (ГСБМ XVI 89–90), blr. (dial.) *кράмнік* ‘pardavėjas; parduotuvės savininkas’ (Носовичь 1984: 251; СБГП II 514)

kùknė 2 (sf.) ‘virtuvė’: *Todėl tuo drąsa lindau į atvirą kùknę* K. Donel (Pp 114 [Kabelka 1964: 26, 119]) – žr. *kùchnė*

kùchnė 2 (sf.) ‘virtuvė’ ZtŽ 322; ZŠT I: 254; *kuchnià* 2 ‘t. p.’: *Eik in kuckniq, rasi užminkytos duonos ir valgyk* ps. Rimašiai (DvŽ I: 316; dar žr. ZtŽ 322; ZŠT II: 446);

← (s. / v.) le. *kuchnia* ‘krosnis maistui gaminti; viryklė; patalpa, kurioje gaminamas maistas; patiekalų gamybos būdas ir kt.’ (< s. č. *kuchyně* ‘virtuvė’ ← s. v. a. *kuhhi-na* ‘maisto gaminimo vieta; virtuvė; užėiga’ ← lo. *coquina* ‘virtuvė; kulinarija’ [SW II 618; SPW XI 531–532; SSt III 459; Фасмер II 436; ЭССРЯ I 454–455; Machek 1968: 305; Wackernagel 1878: 168; Köbler 1993: 1278; Seebold 2008: 482; dar žr. Palionis 1967: 277; Walczak 1995: 92; Siatkowski 2004: 14; Филичева 2003: 136]) → s. blr. *кухня* ‘patalpa, kurioje gaminamas maistas; maisto atsargos’ (ГСБМ XVI 256–257; Булька 1980: 97), blr. (dial.) *кўхня* ‘virtuvė; viryklė’ (ТСБМ II 764; СБГП II 592; ЭСБМ V 175), s. r. *кухня* ‘patalpa, skirta maisto gamybai; virtuvės indai’ (СРЯВ VIII 150), r. *кўхня* ‘virtuvė’ (Даль II 228)

nabāšninkas 1 (sm.) ‘velionis (apie mirusį žmogų)’: *Ale nabāšninks amtsrots taip nedarydavo būrui* K. Donel (VD 177 [Kabelka 1964: 137]) – žr. *nabāštininkas* (su absorbuotu *-ti-*)

nabāščikas, -ė 1 (smob.) 'velionis (apie mirusį žmogų) – žr. *nebāščikas*
nebāštikas, -ė 1 (smob.) 1. 'numirėlis'; 2. 'velionis (apie mirusį žmogų)' –
 žr. *nebāščikas*, -ė (su struktūrinio elemento -č- deafrikatizacija)

nabāštikas, -ė 1 (smob.) 1. 'numirėlis'; 2. 'velionis (apie mirusį žmogų)' –
 žr. *nebāštikas*, -ė (su pirmojo sando -e- > -a- kaita dėl regresyvinės asimiliacijos, t. y.
n-e-b-a-štikas → *n-a-b-a-štikas*)

nabāštininkas, -ė 1 (smob.) 1. 'numirėlis'; 2. 'velionis (apie mirusį žmogų)' – žr. *nabāštikas*

nabāšninkas, -ė 1 (smob.) 'numirėlis' – žr. *nabāštininkas*, -ė

nebāščikas, -ė 1 (smob.) 'velionis, amžinatilsis (kalbant apie mirusį žmogų)': *Kąp nūmirė žmōgus, vėža nebāščikų* Micaičiai (DvŽ II 9; dar žr. ZtŽ 427; ZŠT II 445)

← (s. / v. le. *nieboszczyk* 'velionis; grietininis sūris, užkasamas žemėn, kad įgautų tam tikrą skonį' (SW III 260; SPW XVII 147; Brückner 1985: 33) → s. blr. *небожчикъ, небожчикъ, небожчыкъ, небожцикъ, небожцыкъ, небозчикъ, небосчикъ, небоцикъ, небоцыкъ* 'velionis, negyvėlis' (ГСБМ XIX 391), blr. (dial.) *нябóжчык, нябóшчык, небóшчык* (blr. dial. *нібóшчык*) 'numirėlis; vargeta' (Байкоў, Некрашэвіч 1993: 196; СБГП III 242–243; ЭСБМ VIII 58)

ponātis (sm.) 'ponaitis': *Ogi dabar jau kaip ponātis skiauturę rodai* K. Donel (PL 268 [Kabelka 1964: 180]) – žr. *ponāitis* (su dvibalsio *ai* monoftongizacija [apie ją plačiau žr. Zinkevičius 1966: 91, 2006: 187; dar žr. Kregždys 2012.: 41])

ponāitis 1 (sm.) 1. 'jaunas, nevedęs ponas; pono sūnus; bajoraitis' R, N, I: *Tuos pakajuos už stalo sėdi viena pana, o jau tų ponaičių – baisi daugybė* BsP IV 47; *Vieną kartą jis ejo per mišką ir sutiko ponaitį* LTR (Bsg); *Tik kaip matai atsirado ties juo gražiai apsitaisęs ponaičiukas ir eina drauge su juo* S I 366 ir kt. (Šts, JD 27, JV 50, 444, 916, Gmž, BsO 215, Krž, Grk, Jrg, Lkš, Škn, LTR (Brž), Dv, Ad, Ml, Pnd, Dglš); 2. 'Viešpats'²⁷: *Garbink ponaitį, žmonelių gelbėtoji* Mž 208; 3. 'dykūnas, lengvaduonis, išlepėlis' Grž (LKŽe; dar žr. DvŽ II 121; ZtŽ 502)

↔ s. / v. le. *panic*, (v. le. *panicz* 'skaistus jaunikaitis, skaistuolis; pono sūnus; bajoraitis; nevedęs jaunas ponas; dabita, dykaduonis; nevedęs vyriškis' (SW IV 35; SPW XXIII 153) → s. blr. *паниць, паниуць* 'jaunas ponas; jaunikis' (ГСБМ XXIII 425), blr. *паніць / паніч* 'pono sūnus; kilmingas jaunuolis; tvarkingai, švariai apsirengęs jaunuolis; ponaitis' (Носовичъ 1984: 391; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 221)

pōniškas, -a 1 (adj.) 'priklausantis ponams': *Pōniški vaikai, su būriškais susisėdę, kartais broliška purvus krapštydami, žiopso* K. Donel (PL 309 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 181]) ⇔ *pōnskas*, -à

paĩškas, -à 4 (adj.) 'poniškas, išlepęs': *Kad tu labai jau paĩškas pasidaręs – niekai iš tavę!* Mžš; *Ar tu mokėsi jį priimt – jis labai paĩškas!* Brt; *Paĩškas daiktas (sakoma apie*

²⁷ Dominykas Urbas (1996: 294) nurodo sememą 'jaunas ponas', o ne reikšmę 'Viešpats'.

išlepusį žmogų), bet ko jam nepaduosi Mžš; **põnskas**, -à 4 (adj.) ‘poniškas, ponų’ Pagaujėnai (DvŽ II 122; dar žr. ZtŽ 503; ZŠT I 235, II 352)

← (s. / v.) le. *pański* ‘pono, karaliaus, monarcho; Dievo, Kristaus, Viešpaties; aristokratiškas, puikus, nuostabus ir kt.’ (SW IV 42; SPW XXIII 190–213) → s. blr. *панский, паньский* ‘valdovo, karaliaus; pono ir kt.’ (ГСБМ XXIII 432–434), blr. *па́нскі(ў)* ‘pono, poniškas’ (Носовичь 1984: 392; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 221; ЭСБМ VIII 146), s. r. *панский* ‘ponų; Maskvoje gyvenančių išeivių iš Lenkijos, Lietuvos ir kt. vakarų šalių’ (СРЯВ XIV 145), r. *панско́й* ‘t. p.’ (Даль III 16)

rokúoti, -úoja, -ávo (verb.) **1.** (intr.) ‘aritmetiškai spręsti, skaičiuoti’: *Taigi nešūtykim, kad ponai skiauturę rodo ir, velnių vardus kasdien rokúodami, keikia* K. Donel (ŽR 514 [Kabelka 1964: 198]); **2.** (tr.) ‘priskirti’: *Proto netur, dėl to nereik jam (šuniui) grieką rokúoti* K. Donel (Rj 36 [LKŽe; dar žr. Kabelka ibd.]) – žr. *rakavoti*

rakavoti, -oja, -ojo (verb. tr.) ‘skaičiuoti’ SD¹ 153; *rokavóti, -ója, -ójo* **1.** ‘aritmetiškai spręsti, skaičiuoti’ Ds; **2.** (refl.) ‘atsiskaityti’: *O kad išejo ilgas metas, sugrįžo viešpats ano tarno ir rokavojos su jais* Ch 125.19; *Kaip tu rakavójes su savo siela (sqžine)?* DK 68 (dar žr. DvŽ II 194)

← (s. / v.) le. *rachować* ‘skaičiuoti, (ap)mąstyti; tikėtis; pasitikėti ir kt.’ (< v. v. a. *rechen, rechenen* ‘skaičiuoti’ / v. *rechnen* ‘[su]skaičiuoti’ / [SW V 457–458; SPW XXXV 4–5; SSt VII 418; Brückner 1985: 451; Połomski 2010: 14; Фасмер III 450; ЭСБМ XI 151; MLex 164; dar žr. Kazak 2011: 81]) → s. blr. *раховати, раховать, роховату* ‘skaičiuoti; apgalvoti, atkreipti dėmesį’ (ГСБМ XXX 32; Булыка 1980: 81), blr. (dial.) *рахова́ць / рахавáць* ‘(su)skaičiuoti; turėti omenyje’ (Носовичь 1984: 561; Байкоў, Некрашэвіч 1993: 278; СБГП IV 293; TC IV 287), r. dial. *раховáть* ‘skaičiuoti, matuoti; aptarti, apgalvoti’ (Даль IV 86; СРНГ XXXIV 345) ≠ blr. dial. *рахова́цця* ‘turėti omeny, apmąstyti’ (TC ibd.)

1.3. Alternatyvieji polonizmai

kùsinti, -ina, -ino (verb. tr.) ‘gundyti, skatinti, įkalbinėti’: *Slunkius... Pelėdpalaikį ant mūšio kùsino rengtis* K. Donel (Pp 206 [LKŽe; dar žr. Kabelka 1964: 122])

↔ (s. / v.) le. *kusić* ‘ragauti; mėginti; gundyti; trukdyti’ (< s. sl. **искоусити** ‘išmėginti; gundyti; įvertinti’ ← prasl. **kusiti* ‘ragauti; liestis’ ← go. *kausjan* Luk 14.19 ‘tikrinti, išmėginti; ragauti’ [SW II 649; SPW XI 589–591; Sławski III 429–430; Фасмер II 431–432; ЕСУМ III 160; ССЯ I 796–797; Uhlenbeck 1900: 94, 95; Lehmann 1986: 219; dar žr. ЭССЯ XIII 135; Kardelis 2003: 107),

|| s. blr. *кучуму* ‘gundyti; išmėginti’ (ГСБМ XVI 246) ≠ s. r. *кучуму* ‘liestis; ragauti’ (СРЯВ VIII 144 [germanizmai]).

2. APIBENDRINIMAS

K. Donelaičio veikaluose pavartotos lenkybės skirstytinos į monogeninių (11), neapibrėžtųjų (47) ir alternatyviųjų (1) polonizmų grupes. Struktūriškai šie skoliniai skirstytini į morfologiškai (α) grynuosius (*ālasas, blūznyi, bōstras, budavōnē, cimbōlai, čestavōti, čýžē; grēčnas, -à; gvōltas, gvōltyti, karbāčius, klāpas, klāpčius, kóbotas, kùkarka, kùkorius, kulkà, lenciūgas, macnùs, maskōlius, miesčiónis, mišià, moliavōti, moliōrius; nōbažnas, -a; padōnas, paliavōti, pažýčyti, pōnas, ponavōti, porà / póra, procià, pùlokas, rodà / róda, skárbas, skrynē, skūrà, šaltýšius, šmōtas, šoblē, trōpyti, výskupas, vōžyti, zalniērius, žegnōnē, žegnōti, žýčyti*) ir (β) hibridinius (*čestavójimas, glóda, kùsinti, lébauti; nuōpertas, -à; pasiliecovōti, pōteriai, pūstélninkas, rokūndas*) bei (γ) darybinius semantinius pamorfeminius (arba partityvinius) vertinius (*iškādà, pakamōrē, péržegnoti*). Morfofonetinių alternantų ir antrinių vedinių priskaičiuoti 24 (*adpeñtai, atpeñtai, bóti, česnìs, čiepēlis, dabóti, dabótis, delmōnas; iškādininkas, -ē; jómarmkas, jómarmkininkas, kaštúodintis, kaštúotis, krōmininkas, kùknē, māckas, nabāšninkas; ponātis; pōniškas, -a; rokúoti, sviklas, šaltyšiáuti, šētra, viñčjavoti*).

Pagal vartojimo paplitimą ir tendencijas jie suponuoja dvi pagrindines grupes: 1) nenorminės leksikos – dialektizmų, vartojamų tik tarminiuose lietuvių kalbos plotuose, bei archaizmų / istorizmų, minimų senuosiuose ir vėlesniojo laikotarpio lietuvių raštuose (*adpeñtai, ālasas, atpeñtai, blūznyi, bōstras, bóti, budavōnē, česnìs, čestavójimas, čestavōti, čiepēlis, čýžē; dabóti, dabótis, delmōnas, glóda; grēčnas, -à; gvōltas, gvōltyti; iškādininkas, -ē; jómarmkas, jómarmkininkas, karbāčius, kaštúodintis, kaštúotis, klāpas, klāpčius, kóbotas, krōmininkas, kùkarka, kùknē, kùkorius, kùsinti, lenciūgas, lébauti, māckas, macnùs, maskōlius, mišià, moliavōti, moliōrius; nabāšninkas, nōbažnas, -a; nuōpertas, -à; padōnas, pakamōrē, paliavōti, pasiliecovōti, pažýčyti, ponātis, ponavōti, procià, pùlokas, pūstélninkas, rodà / róda, rokūndas, rokúoti, skárbas, skūrà, sviklas, šaltýšius, šaltyšiáuti, šētra, šmōtas, šoblē, trōpyti, viñčjavoti, vōžyti, zalniērius, žegnōnē, žýčyti*); 2) bendrinės kalbos žodžių (*cimbōlai, kulkà, miesčiónis, péržegnoti, pōnas; pōniškas, -a; porà / póra, pōteriai, skrynē, výskupas, žegnōti*).

3. IŠVADOS

1. Pagal leksinių alternantų (α) pirminį skolinimosi šaltinį (arealiniu aspektu), (β) fonetinių / morfoloģinių / semantinių leksemų variantų atitikimą (remiantis α moduliacija) ir slaviskųjų pirminių (nebūtinai indigenių) lyčių vartoseną vakarų ir antrinių rytų slavų kalbose (remiantis α, β faktoriais), K. Donelaičio veikalų polonizmai skirstytini į 3 grupes: I. m o n o g e n i n i ų (nesuponuojančių lenkybių atitikmenų ir / ar skolinių rytų slavų kalbose); II. n e a p i b r ė ž t ų j ų ([α faktoriaus aspektu] lenkų kalbos skolinių, vartojamų ir / ar vartotų įvairaus laikotarpio rytų

slavų kalbose); III. alternatyviųjų (III.1. indigenių praslavų prokalbės refleksijų, vartojamų lenkų ir kurioje nors vienoje rytų slavų [gudų ar rusų (remiantis arealiniu aspektu)] kalbose; III.2. leksinių ne slaviškos kilmės variantų poros, kai vakarų ir rytų slavų kalbų leksemos, galėjusios suponuoti lietuvių kalbos lenkybę, yra kildinamos iš skirtingų prolyčių; III.3. semipolonizmų).

2. K. Donelaičio veikaluose vartojama: a) 11 monogeninių lenkybių ir 12 jų morfofonetinių alternantų bei antrinių vedinių; b) 47 neapibrėžtieji polonizmai ir 12 jų morfofonetinių alternantų bei antrinių vedinių; c) 1 alternatyvusis lenkų kilmės leksinis skolinys.

3. K. Donelaičio veikalų polonizmų sąvado utilitarinė vertė argumentuotina etninės leksemų identifikacijos eksplikacija, kurios esminis rezultatas – skolinių iš lenkų ir gudų kalbų bei germanizmų segregacija ir kodifikavimas.

K. DONELAIČIO VEIKALŲ PAVADINIMŲ TRUMPINIAI

- Ag – „Aužuols gyropelnys“ (pasakėčia)
- L 1 – pirmas (išlikęs) K. Donelaičio laiškas (parašytas lietuvių kalba)
- Lg – „Lapės ir gandro česnis“ (pasakėčia)
- PL – „Pavasario linksmybės“ (poemos *Metai* dalis)
- Pp – „Pričkaus pasaka apie lietuvišką svodbę“ (ankstyvasis poemos *Metai* fragmentas)
- Pš – „Pasaka apie šūdvalaį“ (pasakėčia)
- RG – „Rudens gėrybės“ (poemos *Metai* dalis)
- Rj – „Rudikis jomarkininks“ (pasakėčia)
- Šd – „Šuo didgalvis“ (pasakėčia)
- VD – „Vasaros darbai“ (poemos *Metai* dalis)
- Vp – „Vilks provininks“ (pasakėčia)
- ŽR – „Žiemos rūpesčiai“ (poemos *Metai* dalis)

KALBŲ TRUMPINIAI

- blr. – baltarusių (resp. gudų kalbės) žodis
- bulg. – bulgarų (kalbės) žodis
- č. – čekų (kalbės) žodis
- dial. – tarminis žodis (dialektizmas)
- DLd – Didžiosios Lenkijos (le. *wielkopolski*) dialektas (Vakarų Lenkija)
- go. – gotų (mirusios rytų germanų kalbės) žodis
- gr. – graikų (senojo laikotarpio kalbės) žodis
- it. – italų (kalbės) žodis
- jdiš. – jidiš (vokiečių aukštaičių tarmės [bavarų-austrų šnektų pagrindu], senojo ir viduriniojo laikotarpių hebrajų veldinių bei Vidurio ir Rytų Europos kalbų leksinio superstrato hibridinės kalbės) žodis (leksemos transkribuotos, re-

miantis *Yidisher Visnshaftlekher Institut* [YIVO], transliteruotos pagal lenkų jidiš perteikimo [PN-74/N-01212] sistemas)

- Kšbd – kašubų dialektinė zona
 le. – lenkų (naujojo laikotarpio [nuo XIX a.] kalbės) žodis
 lie. – lietuvių (kalbės) žodis
 lo. – lotynų (kalbės) žodis
 MLd – Mažosios Lenkijos (le. *malopolski*) dialektas (Pietų Lenkija)
 n. – naujojo laikotarpio (kalbės) žodis (tik junginyje su kalbos trumpiniu)
 pers. – persų (kalbės) žodis
 prasl. – slavų prokalbės (rekonstruoti) lytis
 Psd – Lenkijos pasienio dialektai (le. *polszczyzna kresowa* [Lietuva, Latvija, Baltarusija, Ukraina])
 r. – rusų (kalbės) žodis
 s. – senojo laikotarpio (kalbės) žodis (tik junginyje su kalbos trumpiniu)
 s. sl. – senosios slavų (kalbės) žodis
 SLd – Silezijos (le. *śląski*) dialektas (Pietvakarių Lenkija)
 s. le. – senojo laikotarpio lenkų (kalbės [XII a. 2-oji pusė – XV a.]) žodis
 s. v. a. – senosios vokiečių aukštaičių (kalbės [VIII–XI a. (iki 1050 m.)]) žodis
 tot. – totorių (kalbės) žodis
 turk. – turkų (kalbės) žodis
 ukr. – ukrainiečių (kalbės) žodis
 v. – naujosios vokiečių (aukštaičių kalbės [nuo 1650 m.]) žodis
 vengr. – vengrų (kalbės) žodis
 v. le. – viduriniojo laikotarpio (XVI–XVIII a.) lenkų (kalbės) žodis
 V. lo. – viduramžių lotynų (kalbės) žodis
 v. v. a. – vidurinėsios vokiečių aukštaičių (kalbės [nuo 1050 m. iki 1350 m.]) žodis
 ŽV-Md – Žemutinės Vyslos-Mazovijos (le. *mazowiecki*) dialektas (Centrinė Lenkija)
 Vietovardžių, gramatinius ir kt. trumpinius žr. LKŽe (interneto prieiga: www.lkz.lt).

GRAFINIAI TRUMPINIAI

- ← pirminio skolinimosi šaltinio žymuo
 ↔ partityvinio (resp. dalinio, t.y. tik kai kurių žodžio dalių) skolinimosi šaltinio žymuo
 → antrinio skolinimosi (slavų kalbų, pvz., iš lenkų į gudų kalbą; iš germanų į lenkų ir pan.) žymuo
 ⇐ antrinio skolinimosi (mišriųjų darinių) šaltinio žymuo
 ≠ semantinės kontradikcijos (reikšminio neatitikimo [lietuvių kalbos leksemų aspektu]) žymuo
 || alternatyvaus pirminio skolinimosi žymuo
 ≠ fonetinės ar morfologinės struktūros neatitikimo (lietuvių kalbos leksemų aspektu) žymuo
 (...) leksemų alternantai, besiskiriantys fonetine ar morfologine struktūra

LITERATŪRA

ALEW – *Altlitauisches etymologisches Wörterbuch*. Projektleitung: Prof. Dr. Wolfgang Hock, Mitarbeiter: Dr. Rainer Fecht, PD Dr. Anna Helene Feulner, PD Dr. Eugen Hill, PD Dr. Christiane Schiller, PD Dr. Dagmar S. Wodtke, Fördereinrichtung: DFG, 2007–2013 (<http://www2.hu-berlin.de/indogermanistik/alew.php>).

Aleknavičienė Ona 2012: *Jokūbo Brodovskio patarlių, priežodžių ir mįslių rinkinys Litauische Sprichwörter und Rätsel*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas (knygos maketas).

Arumaa Peeter 1933: *Untersuchungen zur Geschichte der litauischen Personalpronomina*. Tartu: K. Mattiesens Buchdruckerei ant.-ges.

Barszczewska Nina, Jankowiak Mirosław 2012: *Dialektologia białoruska*. Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk.

Bělič Jaromír, Kamiš Adolf, Kučera Karel 1978: *Malý staročeský slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Blaise Albert 1994: *Dictionnaire Latin-Français des auteurs du Moyen-Age. Lexicon Latinitatis Medii Aevii*. Tvrnholti: Typographi Brepols editores pontificii.

Boryś Wiesław 2005: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.

Borowska Nina 1957: Wpływy słowiańskie na litewską terminologię kościelną, na podstawie *Dictionarium Szyrwida*. – *Studia z filologii polskiej i słowiańskiej* 2. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 320–365.

Brückner Alexander 1877: *Litu-Slavische Studien 1. Teil: die slavischen Fremdwörter im Litauischen*. Weimar: Hermann Böhlau.

Brückner Alexander 1985: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Būga I–III – Būga Kazimieras. *Rinkiniai raštai* 1–3, sud. Zigmas Zinkevičius. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1958–1961.

Bukevičiūtė Elvyra 1993: Keletas pastabų apie K. Donelaičio raštų frazeologiją. – *Darbai apie Kristijoną Donelaitį*. Sud. L. Gineitis, A. Samulionis. Vilnius: Vaga, 113–118.

Bušs Ojārs 2008: *No ģermānismiem līdz superlatīvam*. Rīga: LU aģentūra LU Latviešu valodas institūts.

Chodynicki Kazimierz 1914: Próby zaprowadzenia chrześcijaństwa na Litwie przed 1386 rokiem. – *Przegląd Historyczny* 18, 215–318.

Citavičiūtė Liucija 2003: (rec.) Leonas Gineitis (par.). Iš vokiškųjų raštų apie Kristijoną Donelaitį, 2002. – *Archivum Lithuanicum* 5, 325–336.

Čekmonas Valerijus 2001: Russian varieties in the southeastern Baltic area. Urban Russian of the 19th century. – *The Circum-Baltic Languages: Typology and Contact*. Edited by Öst en Dahl and Maria Koptjevskaja-Tamm. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 81–99.

Dawletschin Tamurbek, Dawletschin Irma, Tezcan Semih 1989: *Tatarisch-Deutsches Wörterbuch*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

Dejna Karol 1973: *Dialekty polskie*. Wrocław & Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Drotvinas Vincentas 2012: Frydricho Kuršaičio žodyno „Littauisch–deutsches Wörterbuch“ (Halle a. S., 1883) leksikografinio metodo bruožai. – *Mažoji Lietuva: paribio kultūros tyrimai*, sud. Grasilda Blažienė, Nadežda Morozova, Jolanta Zabarskaitė. Vilnius: Europos kalbų ir kultūrų dialogo tyrėjų asociacija, 59–86.

Du Cange I–II – Carolus de Fresne, Dominus du Cange (Charles du Fresne, sieur du Cange // Du Cange) *Glossarium ad Scriptores Mediæ & Infimæ Græcitatís, in quo Græca Vocabula Novatæ Significationis, aut ufus rarioris, Barbara, Exotica, Ecclesiastica, Liturgica, Taëtica, Nomica, Jatrìca, Botanica, Chymica explicantur, eorum Notiones & Originationes reteguntur...* 1–2. Lugduni: Apud Anissonios, Joan. Posuel, & Claud. Rigaud, 1688.

Durkin Philip 2014: *Borrowed Words. A History of Loanwords in English*. Oxford: Oxford University Press.

DvŽ I–II – *Dieveniškų šnektos žodynas* 1–2. Autoriai: Laima Grumadienė, Danguolė Mikulėnienė, Kazys Morkūnas, Aloyzas Vidugiris. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005–2010.

Gaivenis Kazimieras, Keinys Stasys 1990: *Kalbotyros terminų žodynas*. Kaunas: Šviesa.

Géza Bárczi 1991: *Magyar szófejtő szótár*. Budapest: Trezor Kiadó.

GS – *Glosariusz staropolski: dydaktyczny słownik etymologiczny*, red. Wanda Decyk-Zięba, Stanisław Dubisz. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2008.

ISJP – *Indeks a tergo do słownika języka Jana Chryzostoma Paska*. Zespół redakcyjny: Stanisław T Urbańczyk, Jan Basara, Kazimierz Rymut. Wrocław & Gdańsk: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1976.

Kabašinskaitė Birutė 1998: *Lietuvių kalbos liaudies etimologija ir artimi reiškiniai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Kabašinskaitė Birutė 2013: *Etimologija: istorijos ir teorijos bruožai lietuvių kalbos kontekste*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Kabelka Jonas 1964: *Kristijono Donelaičio raštų leksika*. Vilnius: Mintis.

- Kardelis Vytautas 2003: *Rytų aukštaičių šnektų slavizmų fonologijos bruožai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Karłowicz I–VI – Karłowicz Jan. *Słownik gwar polskich* 1–6. Kraków: Drukarnia C. K. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1900–1911.
- Kazak Anželika 2011: XVI–XVII a. LDK tekstų veiksmažodinių hibridų problema. – *Perspectives of Baltic Philology* II. Poznań: Rys, 71–84.
- Kluge Friedrich 2002: *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, 24 Aufl. Bearb. von Elmar Seebold. Berlin & New York: Walter de Gruyter.
- Köbler Gerhard 1993: *Wörterbuch des althochdeutschen Sprachschatzes*. Paderborn: F. Schöningh.
- Kregždys Rolandas 2012: Charakterystyka słownika polonizmów w języku litewskim. – *LingVaria* 14(2). Kraków: Księgarnia Akademicka, 125–146.
- Kregždys Rolandas 2012_a: *Baltų mitologemų etimologijos žodynas I: Kristburgo sutartis*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas.
- Kregždys Rolandas 2014: Lietuvių kalbos polonizmų-lotyнизмų atribucijos ypatumai. – *Funkcjonowanie języków i literatur na Litwie. Litewsko-polskie związki naukowe i kulturowe. Monografia zbiorowa*, red. Mirosław Dawlewicz, Irena Fedorowicz, Algis Kalėda. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 407–421.
- Kregždys Rolandas 2014_a: Leksiniai skoliniai – tautų kultūrinės interferencijos refleksija: lietuvių kalbos polonizmai-semitizmai. – *Baltu filologija* 22(2 [2013]), 55–93.
- Krištopaitienė Daiva 2004: Kristijono Donelaičio raštų leksika ir jos redagavimas. – *Senoji Lietuvos literatūra*, 18 knyga. Vilnius: LLTI, 252–264.
- Krištopaitienė Daiva 2005: Kristijono Donelaičio raštų rengimo ir redagavimo principai: ankstesnieji ir 1977 bei 1994 metų leidimai. – *Archivum Lithuanicum* 7, 287–302.
- Krištopaitienė Daiva 2007: Kristijonas Donelaitis ir brošiūra apie separacijos naudą (1769): kalbos analizė. – *Archivum Lithuanicum* 9, 215–234.
- Kudzinowski Czesław 1974: Rzeczowniki o osnowie na *-eu/ou-* w Postylli Daukszy. – *Studia indoeuropejskie*, red. Jerzy Kuryłowicz. Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich; Wydawnictwo PAN, 97–102.
- Lampe Geoffrey W. H. 1961: *A Patristic Greek Lexicon*. Oxford: Clarendon Press.
- Lebedys Jurgis 1972: *Lituanistikos baruose II. Recenzijos, paskaitos, sumanymai*, par. Juozas Girdzijauskas. Vilnius: Vaga.
- Lehmann Winfred P. 1986: *A Gothic etymological Dictionary. Based on the third edition of Vergleichendes Wörterbuch der Gotischen Sprache by Sigmund Feist*. Leiden: E. J. Brill.
- LEW – Fraenkel Ernst. *Litauisches etymologisches Wörterbuch* 1–2. Heidelberg: Vandenhoeck & Ruprecht, 1962–1965.

- Liedke Marzena 2004: *Od prawosławia do katolicyzmu. Ruscy możni i szlachta Wielkiego Księstwa Litewskiego wobec wyznań reformacyjnych*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Linde I–VI – Linde M. Samuil Bogumil. *Słownik języka polskiego* 1–6. Warszawa: w Drukarni Xieży Piarów, 1807–1814.
- LKA I–III – *Lietuvių kalbos atlasas* 1–3. Vilnius: Mokslas, 1977–1991.
- LKE – *Lietuvių kalbos enciklopedija*, par. Kazys Morkūnas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999.
- LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas* 1–20, 1941–2002. Antrasis elektroninis leidimas, redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013.
- Löttsch Ronald 1992: *Duden Jiddisches Wörterbuch* (2., durchgesehene Auflage). Mannheim & Zürich: Dudenverlag.
- Łowmiański Henryk 1957: Uwagi o wpływach słowiańskich na litewską terminologię kościelną. – *Studia z filologii polskiej i słowiańskiej* 2. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 366–372.
- LS – Liddell Henry George, Scott Robert. *A Greek-English lexicon*. New York & Cincinnati: American Book Company, 1882 (eighth edition).
- Machek Václav 1968: *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vydání. Praha: Československá akademie věd.
- Markus-Narvila Liene 2011: *Rucavas izloksnes vārdnīca: leksikogrāfiskais un leksiskais aspekts. Promocijas darbs filoloģijas doktora grāda iegūšanai valodniecības nozares latviešu diahroniskās valodniecības apakšnozarē*. Liepāja: Liepājas Universitātē.
- Miklosich Franz von 1977: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*. Darmstadt: Scientia Verlag Aalen.
- Mikulėnienė Danguolė 2004: Skolinių atranka ir vertinimas „Kalbos patarimuose.“ – *Skoliniai ir bendrinė lietuvių kalba*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 77–89.
- MLex – *Matthias Lexers Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch*. 37 Auflage. Leipzig: S. Hirzel Verlag, 1986.
- Moszyńska Danuta 1975: *Morfologia zapożyczeń łacińskich i greckich w staropolszczyźnie*. Wrocław & Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Niermeyer Jan Frederik 1976: *Mediae Latinitatis lexicon minus*. Leiden: E. J. Brill.
- Norvilaitė Ilona 2004: Polonizmai XVI–XVII amžių poterių tekstuose. – *Lituanistica* 57(1), 36–42.
- Pakerys Antanas 1982: *Lietuvių bendrinės kalbos prozodija*. Vilnius: Mokslas.

- Pakerys Antanas 1991: *Tarptautinių žodžių kirčiavimas*. Kaunas: Šviesa.
- Palionis Jonas 1967: *Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a.* Vilnius: Mintis.
- Palionis Jonas 1987: Dėl lietuvių literatūrinės kalbos kilmės „interdialektinės“ koncepcijos. – *Baltistica* 23(2), 184–192.
- Petit Daniel 2010: *Untersuchungen zu den baltischen Sprachen*. Leiden & Boston: Brill.
- PEŽ I–IV – Mažiulis Vytautas. *Prūsų kalbos etimologijos žodynas* 1–4. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla (t. 2, 3), Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas (t. 4), 1988–1997.
- Pleskalová Jana 2009: *Stará čestina pro nefilology*. Brno: Masarykova univerzita.
- Połomski Tomasz 2010: Rola zapożyczeń z języka niemieckiego w procesie kształtowania się polszczyzny na przestrzeni wieków. – *XV Sesja naukowa „Język i czas“: Nowy Sącz*, 1–15 (prieiga internetu: http://www.zse.nowysacz.pl/old/publics/sprache_und_zeit.pdf).
- Rejzek Jiří 2001: *Český etymologický slovník*. Praha: Leda.
- Roszko Danuta 2009: Zapożyczenia leksykalne w litewskiej gwarze puńskiej. – *Acta Baltico Slavica* 33, 75–90.
- Rozwadowski I–III – Rozwadowski Jan Michał. *Wybór pism* 1–3. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1959, 1961.
- Sabalaiuskas Algirdas 1966: Lietuvių kalbos leksikos raida. *Lietuvių kalbotyros klausimai* 8. Vilnius, 5–141.
- Schützeichel Rudolf 2012: *Althochdeutsches Wörterbuch* (7., durchgesehene und verbesserte Auflage). Berlin & Boston: Walter de Gruyter GmbH & Co. KG.
- Seebold Elmar 2008: *Chronologisches Wörterbuch des deutschen Wortschatzes 2 (Der Wortschatz des 9. Jahrhunderts)*. Berlin & New York: Walter de Gruyter.
- SGP I–VIII^(1–26)... – *Słownik gwar polskich* 1–8, red. Mieczysław Karaś, Jerzy Reichan, Stanisław Urbańczyk, Joanna Okoniowa, Barbara Grabka. Wrocław & Gdańsk: Zakład narodowy imienia Ossolińskich; Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1979–1991 (I1–III3); Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN, 1992–2013 (IV1–VIII3)...
- Siatkowski Janusz 2004: *Studia nad wpływami obcymi w ogólnosłowiańskim atlasie językowym*. Warszawa: ISZiP.
- Skardžius I–VII – Skardžius Pranas. *Rinktiniai raštai* 1–7, par. Albertas Rosinas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996–2013.
- Sławski I–V – Sławski Franciszek. *Słownik etymologiczny języka polskiego* 1–5 (1. A–J; 2. K–Kot; 3. Kotar–Kysz; 4. La–Łapucha; 5. Łasia–Łżywy). Kraków: Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, 1952–1982.

Smułkowa Elżbieta 1988: O polsko-białoruskich związkach językowych w aspekcie czasowym i terytorialnym. – *Studia polsko-litewsko-białoruskie*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 220–258.

Smułkowa Elżbieta 2002: *Białoruś i pogranica: studia o języku i społeczeństwie*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

Sokólska Urszula 1999: *Siedemnastowieczna polszczyzna kresów północno-wschodnich (słotwórstwo, słownictwo, frazeologia)*. Białystok: Trans Humana.

SPW I–XXXVI... – *Słownik polszczyzny XVI wieku* 1–36. Wrocław & Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii nauk, 1966–2012...

SSt I–XI – *Słownik staropolski* 1–11, red. Stanisław Urbańczyk (t. 1, A–Ć, Warszawa 1953–1955; t. 2, D–H, Wrocław–Kraków–Warszawa 1956–1959; t. 3, I–K, Wrocław–Kraków–Warszawa 1960–1962; t. 4, L–M, Wrocław–Warszawa–Kraków 1963–1965; t. 5, N–Ó, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965–1969; t. 6, P–Pożzenie, Wrocław–Warszawa–Gdańsk 1970–1973; t. 7, Póć–Rozproszyć, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973–1977; t. 8, Rozpróchnieć–Szyszki, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: 1977–1981; t. 9, Ściadły–Używanie, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1982–1987; t. 10, W–Wżgim, Kraków 1988–1993; t. 11, Z–Ż, Kraków 1995–2002). Zakład narodowy imienia Ossolińskich; Wydawnictwo Polskiej Akademii nauk.

Steingass Francis Joseph 1963: *A comprehensive Persian-English Dictionary*. London: Routledge & Kegan Paul Limited.

Stoskeliūnas Jonas 1990: Donelaičio „Metų“ stilius. – *Kristijonas Donelaitis literatūros moksle ir kritikoje*, sud. Kostas Doveika. Vilnius: Vaga, 353–378.

Strutyński Janusz 2002: *Elementy gramatyki historycznej języka polskiego*. Kraków: Tomasz Strutyński.

Subačius Giedrius 2012: Lietuvių kalbos balsių abėcėlės tvarka ir netvarka: istorija ir nūdiena. – *Archivum Lithuanicum* 14, 155–190.

SW I–VIII – Karłowicz Jan, Kryński Adam A., Niedźwiedzki Władysław (red.). *Słownik języka polskiego* 1–8. Warszawa: W drukarni E. Lubowskiego (1–2), W drukarni „Gazety Handlowej“ (3–6), W drukarni „Współczesnej“ (7), Wydawnictwo kasy pomocy dla osób pracujących na polu naukowym imienia J. Mianowskiego (8), 1898–1923.

Tóth Alfréd 2007: *Etymological Dictionary of Hungarian*. The Hague: Mikes International.

Uhlenbeck Christianus Cornelius 1900: *Kurzgefasstes etymologisches Wörterbuch der Gotischen Sprache*. Amsterdam: Johannes Müller.

Urbutis Vincas 2009: *Baltų etimologijos etudai 2*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Ušinskienė Viktorija 2014: Komunikacija prawna Wielkiego Księstwa Litewskiego w świetle nowego projektu naukowego Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego. – *Funkcjono-*

wanie języków i literatur na Litwie. *Litewsko-polskie związki naukowe i kulturowe. Monografia zbiorowa*, red. Mirosław Dawlewicz, Irena Fedorowicz, Algis Kalėda. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 42–53.

Wackernagel Wilhelm 1878: *Altdeutsches Handwörterbuch*. Basel: Schweighauserische Verlags-Buchhandlung (Hugo Richter).

Walczak Bogdan 1991: *Słownik wileński na tle dzisiejszej polskiej leksykografii*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

Walczak Bogdan 1995: *Zarys dziejów języka polskiego*. Poznań: Kantor Wydawniczy SAWW.

Weinreich Uriel 1992: *College Yiddish*. New York: Yivo Institute for Jewish Research.

Wołosz Robert 1989: Wyrazy węgierskie w języku polskim. – *Studia Slavica Hungarica* 35 (3–4), 215–317.

Wołosz Robert 1991–1992: Wyrazy węgierskie w języku polskim II. – *Studia Slavica Hungarica* 37, 3–27.

Zemlevičiūtė Palmira 2007: Terminologinė medicinos leksika lietuviškuose 1738–1831 metų Prūsijos valdžios įsakuose. – *Archivum Lithuanicum* 9, 121–182.

Zinkevičius Zigmąs 1966: *Lietuvių dialektologija*. Vilnius: Mintis.

Zinkevičius Zigmąs 1978: Mintys pasirodžius Lietuvių kalbos atlasui I. – *Baltistica* 14(2), 147–151.

Zinkevičius Zigmąs 1987: *Lietuvių kalbos istorija II. Iki pirmųjų raštų*. Vilnius: Mokslas.

Zinkevičius Zigmąs 1988: *Lietuvių kalbos istorija III. Senųjų raštų kalba*. Vilnius: Mokslas.

Zinkevičius Zigmąs 1990: *Lietuvių kalbos istorija IV. Lietuvių kalba XVIII-XIX a.* Vilnius: Mokslas.

Zinkevičius Zigmąs 1993: K. Donelaičio raštų kalba istorinės gramatikos ir dialektologijos požiūriu. – *Darbai apie Kristijoną Donelaitį*, sud. Leonas Gineitis, Algis Samulionis. Vilnius: Vaga, 104–108.

Zinkevičius Zigmąs 2006: *Lietuvių tarmių kilmė*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Zinkevičius I–IV – Zinkevičius Zigmąs. *Rinktiniai straipsniai* 1–4. Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2002–2004.

ZŠT I–II – *Zietelos šnektos tekstai* 1–2, sud. Aloyzas Vidugiris, Danguolė Mikulėnienė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005–2010.

ZtŽ – Vidugiris Aloyzas. *Zietelos šnektos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998.

Адомавичюте Ирена Эльжбета 1980: К проблеме взаимоотношения литовских белорусизмов и полонизмов. – *Slavia Orientalis* 29(1–2), 7–12.

Адомавичюте Ирена Эльжбета 1982: Этапы польско-литовского лексического взаимодействия. – *Acta Baltico-Slavica* 14, 41–48.

Ананьева Наталия Евгеньевна 1994: *История и диалектология польского языка: Учебник*. Москва: Изд-во МГУ.

Аникин I–VI... – Аникин Александр Евгеньевич. *Русский этимологический словарь* 1–6. Москва: Рукописные памятники Древней Руси, 2007–2012...

Байкоў Мікалай Я., Некрашэвіч Сцяпан М. 1993: *Беларуска-расійскі слоўнік. Факсімільнае выданьне*. Мінск: Народная асвета.

Барысюк У. У. 2011. Германізмы ў “Заўслед” (слоўніку гаворкі вёскі Белы Мох Мсціслаўскага раёна). – *Беларускае слова: дыялектнае запазычанае. Матэрыялы навуковых чытаньняў, прысвечаных памяці дацэнта Еўдакіі Сцяпанануны Мяцельскай*, пад агульнай рэдакцыяй М. Р. Прыгодзіча. Мінск: «Права і эканоміка», 101–126.

БЕР I–VII – *Български этимологичен речник* 1–7..., ред. Владимир И. Георгиев (Иван Василев Дуриданов). София: Издателство на Българската академия на науките, 1971 ([т. 1] а – з), 1979 ([т. 2] и – крепя), 1986 ([т. 3] крес – минго), Академично Издателство „Проф. Марин Дринов“, 1995 ([т. 4] минго – падам), 1999 ([т. 5] падёж – пўска), 2002 ([т. 6] пўскам – словар), 2010 ([т. 7] слўво – терясвам)...

Булыка Аляксандр Мікалаевіч 1972: *Даўнія запазычанні беларускай мовы*. Мінск: Навука і тэхніка.

Булыка Аляксандр Мікалаевіч 1980: *Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV–XVIII стст.* Мінск: Навука і тэхніка.

Бялькевіч Іван Кандратавіч 1970: *Краёвы слоўнік Усходняй Магілёўшчыны*. Мінск: Навука і тэхніка.

Галай Ольга Максимовна 2011: Элементы яўрэйскага культурнага ўплыву ў беларускай мове. – *Белорусско-еврейский диалог в контексте мировой культуры. Материалы I Международной научной конференции* (Минск, 28–30 апреля 2008 г.). Ред. Г. В. Синило. Минск: БГУ, 360–362.

Гарбуль Людмила Павловна 2009: *Семантические полонизмы в русском приказном языке первой половины XVII века*. Вильнюс: Издательство Вильнюсского университета.

Гарбуль Людмила Павловна 2009_a: *Семантические полонизмы в русском приказном языке первой половины XVII века*. Докторская диссертация. Вильнюс: Вильнюсский университет.

Гілевіч Ніна 2005: *Дыялектны слоўнік*. Мінск: Беллітфонд.

ГСБМ I–XXXIII... – *Гістарычны слоўнік беларускай мовы* 1–33. Мінск: Навука і тэхніка; Беларуская навука, 1982–2013...

Даль I–IV – Даль Владимир. *Толковый словарь живого великорусского языка* 1–4. Москва: Русский язык, 1989–1991.

ЕСУМ I–VI... – *Етимологічний словник української мови* 1–6, отв. ред. Олександр Савич Мельничук. Київ: Наукова думка, 1982–2012...

Жирмунский Виктор Максимович 1948: *История немецкого языка*. Москва: Издательство литературы на иностранных языках.

Коряков Юрий Борисович 2002: *Языковая ситуация в Белоруссии и типология языковых ситуаций*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Москва: Московский Государственный Университет им. М. В. Ломоносова.

Крегждис Роландас 2014: Методика и критерии идентификации полонизмов литовского языка. – *LingVaria* 18(2). Kraków: Księgarnia Akademicka, 195–217.

Лавриненко А. 2006: О некоторых полонизмах и их восточнославянских соответствиях в деловой письменности южной и юго-западной Руси XIV–XV веков. – *Studia wschodniosłowiańskie* 6. Białystok, 209–226.

Леонтьева Татьяна Валерьевна 2014: «Чей хлан с утра ходил по улице?»: к истории рус. диал. хлан. – *Acta Linguistica Petropolitana* 10(1), 334–343.

Носовичъ Иван И. 1984: *Словарь бѣлорускаго нарѣчія* (Specimina philologiae Slavicae). München: Verlag Otto Sagner.

Преображенский I–III: Преображенский Александр Григорьевич. *Этимологический словарь русского языка* 1–3. Москва: Типография Г. Лисснера и Д. Совко, 1910–1914 (т. 1–2); Москва & Ленинград: Издательство академии наук СССР, 1949 (т. 3).

Прыгодзіч Алена Аляксандраўна, Прыгодзіч Мікалай Рыгоравіч 2011: Да пытання аб храналогіі даследаванняў іншамоўных запазычанняў у беларускай мове. – *Беларускае слова: дыялектнае запазычанае. Матэрыялы навуковых чытанняў, прысвечаных памяці дацэнта Еўдакіі Сцяпанаўны Мяцельскай*. Пад агульнай рэдакцыяй М. Р. Прыгодзіча. Мінск: «Права і эканоміка», 146–149.

Расторгуев Павел Андреевич 1973: *Словарь народных говоров Западной Брянщины (материалы для истории словарного состава говоров)*. Минск: Наука и техника.

РБС I–III – *Руска-беларускі слоўнік* 1–3, рэд. Якуб Колас, Кандрат Крапіва, Пятро Глебка. Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 2002.

СВГП I–V – *Слоўнік беларускіх гаворак Паўночна-Заходняй Беларусі і яе пагранічча* 1–5. Мінск: Навука і тэхніка, 1979–1986.

СЛw – *Старабеларускі лексікон: Падручны перакладны слоўнік*. Укладальнікі: Прыгодзіч Мікалай, Ціванова Галіна. Менск: Беларускае выдавецтва Таварыства «Хата», 1997 (<http://slounik.org/starbiel/>).

Срезневскій І–ІІІ – Срезневскій Измаил Иванович. *Матеріалы для словаря древне-русскаго языка по письменнымъ памятникамъ* 1–3. СанктПетербургъ: Типографія Императорской Академіи Наукъ, 1893–1912.

СРНГ І–ХІІІ... – *Словарь русских народных говоров* 1–43. Ленинград (Санкт Петербург): Наука, 1965–2010...

СРЯВ І–ХХІХ... – *Словарь русского языка XI–XVII вв.* 1–29... Москва: Наука, 1975–2008, Азбуковник, 2011...

СС І–... – *Слоўнік Сенненічыны* 1 (а – к), рэд. В. М. Курцова, Л. П. Кунцэвіч. Мінск: Беларуская навука, 2013...

ССЯ І–ІV – *Словарь старославянского языка* 1–4. Санкт Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета, 2006.

Судник Тамара М. 1975: *Диалекты литовско-славянского пограничья. Очерки фонологических систем*. Москва: Наука.

СУМ І–ХІ – *Словник української мови* 1–11. Київ: Наукова думка, 1970–1980.

Сцяцко Павал У. 1972: *Народная лексіка і словаўтварэнне*. Мінск: Навука і тэхніка.

Сцяшквіч Татьяна Ф. 1983: *Слоўнік Гродзенскай вобласці*. Мінск: Навука і тэхніка.

Титаренко Валентина М. 2002: Запозичена лексика у грамотах Київського міського магістрату XVI – XVII ст. – *Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних питань* № 9. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 157–161.

Титаренко Валентина М. 2010: Мовна диференціація суспільства в XVI – XVII ст. (На матеріалі північноукраїнських пам'яток). – *Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем* № 22(І). Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 171–179.

Трубачев Олег Николаевич 2006: *История славянских терминов родства и некоторых древнейших терминов общественного строя*. Москва: КомКнига.

ТС І–V – *Тураўскі слоўнік* 1–5, рэд. Аляксандр Антонавіч Крывіцкі. Мінск: Навука і тэхніка, 1982–1987.

ТСБМ І–V¹⁻² – *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы* 1–5, рэд. Кондрат Кондратовіч Атраховіч (Кондрат Крапіва). Мінск: БелСЭ, 1977–1984.

Фасмер І–ІV – Фасмер Макс. *Этимологический словарь русского языка* 1–4. Москва: Прогресс, 1986–1987.

Филичева Нинель Ильинична 2003: *История немецкого языка*. Москва: Издательский центр «Академия».

Цыхун Павел А. 1993: *Скарбы народнай мовы (з лексічнай спадчыны насельнікаў Гродзенскага раёну)*. Гродна: Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы.

Шанский I–II – Шанский Николай Максимович. *Этимологический словарь русского языка* 1⁽¹⁻⁵⁾–2⁽⁶⁻⁸⁾ (⁹⁻¹⁰ ред. А. Ф. Журавлёв). Москва: Издательство Московского университета, 1963–1982; 1999–2007...

Шатэрнік Мікола 1929: *Краёвы слоўнік Чэрвеничыны*. Менск: Выданьне Беларускае акадэміі навук.

Шевельов Юрій 2002: *Исторична фонологія української мови*. Харків: Акта.

ЭСБМ I–XIII... – *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы* 1–13, рэд. В. У. Мартынаў ([пiо 2004 т.] Г. А. Цыхун). Мінск: Акадэмія навук БССР (Беларусі), 1978 ([т. 1] а – бячэйка), 1980 ([т. 2] в – вяшчэль), 1985 ([т. 3] г – ішчэ), 1988 ([т. 4] к – каята), 1989 ([т. 5] каяць – ліпанка), 1990 ([т. 6] ліра – маячыць), 1991 ([т. 7] мгла – нема-расць), Навука і тэхніка, 1993 ([т. 8] немарачъ – паяць), Беларуская навука, 2004 ([т. 9] пе-пе-пе – праснак), 2005 ([т. 10] прасніца – паяць), 2006 ([т. 11] раб – саян), 2008 ([т. 12] с – стэсам), 2010 ([т. 13] су – трапкáч)...

ЭССРЯ I–II – *Этимологический словарь современного русского языка*. Составитель Александр Константинович Шапошников. Москва: Издательство «Флинта», Издательство «Наука», 2010.

ЭССЯ I–XXXVIII... – *Этимологический словарь славянских языков* 1–38. Отв. ред. Олег Николаевич Трубочёв ([пiо 2007 т.] Анатолий Фёдорович Журавлев). Москва: Наука, 1974–2012...

Юсипова Роза Ризовна 2005: *Туреуко-русский словарь*, ред. Т. Е. Рыбальченко. Москва: Русский язык, Медиа.

מאַסקווע גרויס ייִדיש-רוסיש ווערטערבוך. סאַלדאַטאָוו אַלפסנדר. 2011.

Lexical borrowings in the works by Kristijonas Donelaitis: Polonisms

SUMMARY

The article presents methodology and criteria of identification of the Polonisms in the poetic works and the 1st letter written in Lithuanian by Kristijonas Donelaitis. The article deals with the etymology and developmental peculiarities of the 59 Polonisms and 24 morpho-phonetic alternatives and secondary derivatives.

Due to the analysis suggested here the following conclusions are proposed:

1. In accordance with the principles of (α) establishment of the primary source of variants of the Lithuanian loanwords (by virtue of areal attribution), (β) their phonetic / morphological / semantic identity (agreeably to modulation α), and also the usage peculiarities of primary forms (unessentially of the inherited layer) on the West Slavic ground and their secondary variants in the East Slavic languages (being based on the influence of factors α and β), Polonisms of the works by K. Donelaitis might be distributed into 3 groups: I. monogenic (i.e., not submitted in lexis of the East Slavic languages [by means of the factor α]); II. indeterminate (be cause of presence of variants of the loanwords from Polish in the East Slavic lexis [under the factor α] of the different period of time); III. alternative (III.1. the forms of the inherited layer specific to Polish and one of the East Slavic languages [in relation to the factor α]; III.2. doublet lexical variants of the foreign origin, derived from the different primary source; III.3. Semipolonisms).

2. The usage of the following Polonisms are identified in the works by K. Donelaitis: a) 11 monogenic lexical borrowings and 12 morpho-phonetic alternatives and secondary derivatives; b) 47 indeterminate lexical borrowings and 12 morpho-phonetic alternatives and secondary derivatives; c) 1 alternative loanword.

3. Lexis of the Polonisms of the works by K. Donelaitis is valuable for its clarification and evaluation features facing with the problem of segregation and codification of the Polonisms, White-Russianisms and Germanisms.

Įteikta 2014 m. spalio 7 d.

ROLANDAS KREGŽDYS

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

rolandaskregzdys@gmail.com